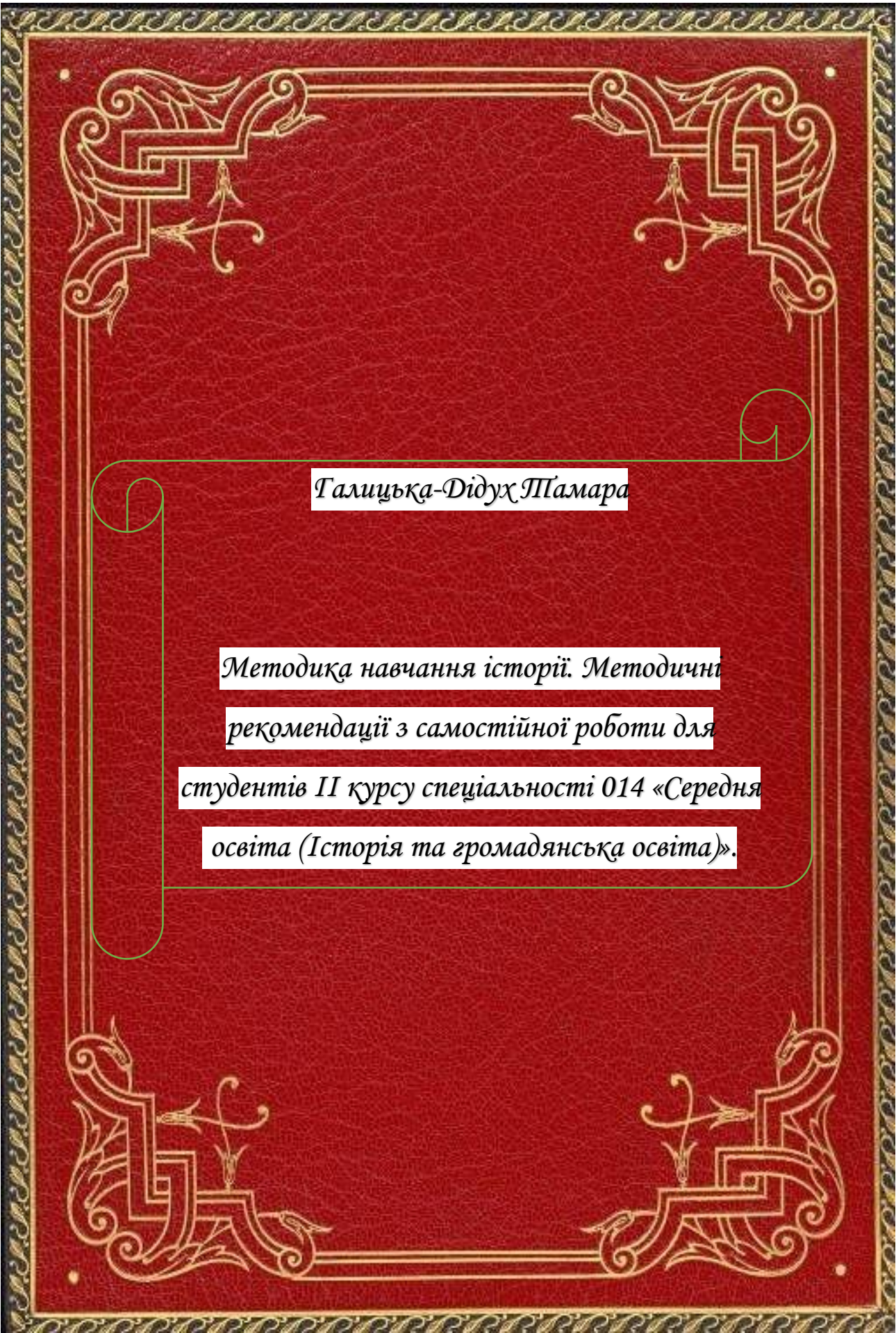

Галицька-Дідух Тамара

*Методика навчання історії. Методичні
рекомендації з самостійної роботи для
студентів II курсу спеціальності 014 «Середня
освіта (Історія та громадянська освіта)».*

УДК 378.016:94](075.8)

ББК 74.263.1я73

Галицька-Дідух Т.В. Методичні рекомендації до самостійної роботи з «Методики навчання історії» для студентів 2 курсу спеціальності 014 «Середня освіта (історія та громадянська освіта)». Івано-Франківськ, 2025. 75 с.

Рецензенти:

кандидат історичних наук, доцент

Міщук Андрій Іванович,

доцент кафедри історії України і
методики викладання історії

© Галицька-Дідух Т., 2025 рік
© Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника, 2025
рік

Зміст

Вступ.	4
Мета, завдання, види самостійної роботи	5
Структура курсу	7
Система оцінювання, критерії оцінювання.	10
Політика навчальної дисципліни	14
Теми самостійної роботи	16
Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів (СРС)	62
Індивідуальні завдання з методики навчання історії: види, тематика.	62
Алгоритм роботи	
 Методичні рекомендації для організації навчальної діяльності студентів заочної форми навчання	 65
 Література	 68

Вступ

Самостійна робота студентів є невід'ємною складовою освітнього процесу, оскільки основним завданням сучасної вищої освіти є підготовка фахівців, здатних до самостійного здобуття знань та здійснення інноваційної діяльності. Самостійна робота є формою організації навчального процесу, під час якого студенти виконують заплановані завдання під керівництвом викладача, але без його участі. Самостійна робота студентів вважається головним засобом засвоєння навчального матеріалу у процесі позааудиторної навчальної роботи

Самостійна робота студентів розглядається як організована навчально-пізнавальна діяльність, спрямована на розвиток незалежного мислення, творчих здібностей та здатності виконувати професійні завдання. Вона є важливим аспектом формування особистості, оскільки передбачає вміння ставити цілі та досягати їх. Вища освіта має на меті підготовку фахівців, які здатні до самостійного навчання, професійного зростання та впровадження інновацій. Сучасні освітні реформи в Україні змінюють підхід до навчального процесу, поступово зміщуючи акцент із традиційного викладання на самостійну діяльність студентів, що стає основою здобуття знань.

Самостійна робота відіграє важливу соціальну роль, оскільки сприяє формуванню ключових особистісних якостей, таких як незалежність у прийнятті рішень, працелюбність, цілеспрямованість і наполегливість у досягненні поставлених цілей. Вона є формою інтелектуальної діяльності, що здійснюється студентами самостійно, на основі власних зусиль, переважно у позааудиторний час. Це охоплює весь спектр навчальної роботи, пов'язаної з активним пошуком нових знань та глибшим розумінням навчального матеріалу. Самостійна робота дозволяє студенту працювати в комфортному темпі, не відчуючи тиску з боку викладача чи одногрупників. Вона дає можливість зосередитися на завданні без поспіху, обираючи найзручніші умови для його виконання, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу та розвитку самостійності.

Мета, завдання, види самостійної роботи

Метою самостійної роботи з навчальної дисципліни "**Методика навчання історії**" є формування у студентів професійних компетентностей, необхідних для ефективного викладання історії в закладах середньої освіти. Це включає розвиток навичок аналізу та відбору навчального матеріалу, планування уроків, застосування сучасних методів і технологій навчання, а також критичне осмислення педагогічного досвіду. Самостійна робота сприяє розвитку творчого підходу, здатності до рефлексії, самоосвіти та вдосконалення професійної діяльності майбутнього вчителя історії.

Відведений для самостійної роботи навчальний час визначається навчальним планом і має становити не менше 1/3 і не більше 2/3 загального обсягу навчального часу, що відводиться для вивчення певної дисципліни.

Концепція модернізації сучасної української освіти передбачає підготовку кваліфікованих, компетентних фахівців на рівні світових стандартів, соціально й професійно мобільних, конкурентоспроможних на вітчизняному, європейському і світовому ринках праці.

Самостійна робота студентів (СРС) є невід'ємною частиною навчального процесу та виправданим способом оволодіння навчальним матеріалом. Це особлива форма навчальної діяльності, під час реалізації якої засвоюється відповідна сума знань, умінь і навичок, розвиваються здібності, формується самостійність як особистісна риса суб'єкта навчання. **Самостійна робота – діяльність студентів, яка полягає в самостійному визначенні мети, завдань, засобів їх досягнення на основі пізнавальних потреб та інтересів; виборі власного пізнавального шляху, спрямованого на створення творчого освітнього продукту; аналізі результату. Складовою самостійної роботи є індивідуальна. Індивідуальна робота – форма організації навчального процесу, яка забезпечує реалізацію творчих можливостей студента через індивідуально спрямований розвиток здібностей, науково-дослідну роботу і творчу діяльність.**

Мета організації самостійної роботи з предмету "Методика навчання історії" є підготовка висококваліфікованих фахівців на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника через формування здатності розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми викладання історії в основній (базовій) школі, що передбачає інтеграцію знань з університетських дисциплін у навчальний процес; забезпечити підготовку до прийняття рішень у складних і невизначених педагогічних умовах організації навчально-виховного процесу в громадянській та історичній освітній галузі, використовуючи сучасні освітні технології та методи для ефективного навчання історії.

Основними цілями є:

- оволодіти знаннями щодо понятійно-категорійного апарату з дисципліни;
- ознайомлення з основами методики навчання історії, сучасними педагогічними теоріями та підходами;
- знати нормативну базу, концепцію шкільної історичної освіти, НУШ, зміст шкільних курсів в громадянській та історичній освітній галузі, проектувати і здійснювати навчальний процес;
- формувати вміння розробляти уроки різних типів, вільно добирати і оперувати методами і прийомами навчання предмету, оптимізуючи навчально-виховний процес;
- ознайомити студентів з традиційними і інноваційними методами, прийомами і технологіями навчання та розвинути уміння їх використання;

- розвинути вміння використовувати компетентнісний, діяльнісний та особистісно-орієнтований підходи в навчальному процесі; забезпечення підтримки та мотивації учнів у досягненні їхніх особистих цілей, в т.ч. і для дітей з особливими потребами;
- дати уявлення про раціональні засоби і прийоми навчання, ефективно використовувати цифрові ресурси та технології в освітньому процесі;
- опанування технологій створення навчальних матеріалів (НМК) з урахуванням вікових, психологічних та індивідуальних особливостей учнів;
- виробити навички формування і розвитку критичного і творчого мислення; формування готовності до розв'язання нестандартних педагогічних задач, в т.ч. і для дітей з особливими потребами;
- розвиток вміння залучення до активної участі учнів у навчальному процесі через проектну, дослідницьку та творчу діяльність, формування у школярів навичок самостійного пошуку, аналізу та використання інформації, залучення учнів до колективної діяльності, спрямованої на досягнення спільної мети;
- набуття необхідного комплексу комунікативних навичок спілкування та вмінь встановлювати психологічний контакт з одногрупниками, формування позитивного мікроклімату в колективі, розвиток навичок співпраці, емпатії та взаємоповаги;
- розвинути вміння здійснювати контроль та об'єктивне оцінювання рівня навчальних досягнень учнів на засадах компетентнісного підходу, аналізувати результати їхнього навчання;
- розвиток навичок самоаналізу і самооцінки навчальної діяльності, підвищення освітнього і фахового рівня, особистісне самовдосконалення.
- формування толерантності, усвідомлення необхідності рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу; принципи проектування психологічно безпечного й комфортного освітнього середовища з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами);
- формування історичної свідомості, національної пам'яті, демократичних цінностей, патріотизму та поваги до своєї Батьківщини.

Базова самостійна робота студентів включає такі види робіт: • опрацювання лекційного матеріалу і рекомендованої літератури; • пошук (підбір) і огляд літератури і електронних джерел інформації з індивідуально заданої проблеми навчального курсу; • вивчення матеріалу, винесеного на самостійне опрацювання; • практичні завдання з навчальної дисципліни; • підготовка до практичних (семінарських) занять; • підготовка до написання контрольних робіт, інших форм поточного контролю; • систематизація вивченого матеріалу перед семестровим екзаменом, • підготовка проєктів, дидакт матеріалів ін.

Додаткова самостійна робота сприяє глибшому засвоєнню та закріпленню знань. Вона включає участь у студентських наукових заходах, таких як олімпіади, семінари та конференції, написання рефератів і есе за заданою тематикою, складання бібліографічних оглядів, створення мультимедійних презентацій і виконання індивідуальних завдань, - підготовка хронологічних таблиць; оформлення карт, таблиць і схем; підготовка термінологічних словників, глосаріїв; різні види позаузівської діяльності (соціальні проєкти, «флешмоби», а також творчі гуртки, клуби тощо) та ін.

Для ефективної організації самостійної роботи студентів є необхідні умови: готовність студентів до самостійної роботи та прагнення до надбання знань; наявність матеріально-технічної бази; доступність необхідної навчально-методичної і довідкової літератури; консультаційна допомога викладача; регулярний контроль якості виконаної самостійної роботи.

Самостійна робота організовується в рамках кафедр і забезпечується: інформаційними ресурсами (довідники, підручники, навчальні посібники, картотеки літератури, електронні хрестоматії, наукові видання тощо); бібліотечними приміщеннями і ресурсами, навчальними кабінетами; методичними матеріалами; електронними курсами лекцій; матеріалами для здійснення контролю (контрольні завдання, тести і т.п.) різного рівня знань, якщо відповідні завдання передбачені силабусом; методичним забезпеченням самостійної роботи студентів з використанням дистанційних методів навчання; консультаціями з боку викладача. В ПНУ є достатній рівень матеріально-технічного та інформаційного забезпечення умов для самостійної роботи, вона може виконуватися в бібліотеці, комп'ютерних класах або у домашніх умовах, та організовується відповідно до заздалегідь складеного графіку, завдяки чому у студентів з'являється можливість індивідуального доступу до потрібних дидактичних засобів та самоконтролю. Усі умови, необхідні для успішної самостійної роботи, зокрема забезпечення комп'ютерними класами, навчальною базою, бібліотечним фондом, створюються нашим навчальним закладом.

Додаткова самостійна робота спрямована на поглиблення і закріплення знань студента, розвиток аналітичних навичок з проблематики навчальної дисципліни. Вона може включати такі види робіт: • науково-дослідницька робота, участь у наукових студентських конференціях, турнірах, семінарах і олімпіадах; • аналіз наукових публікацій з визначеної викладачем теми; • підготовка конкурсних проєктів; • оформлення карт, таблиць і схем; та ін

Самостійна робота спрямована на:

1. Закріплення та розширення знань, отриманих під час лекцій і семінарів.
2. Формування здатності самостійно здійснювати навчально-виховний процес у повному обсязі.
3. Застосування міждисциплінарного підходу.
4. Вироблення вмінь роботи з нормативними документами.
5. Розвиток навичок презентації результатів власних досліджень у письмовій та усній формі.
6. Розвиток вміння формувати НМК ін.

Таким чином, організація самостійної роботи сприяє формуванню у студентів фахової компетентності, розумінню важливості історичного контексту в сучасних суспільних процесах та підготовці до професійної діяльності в ЗЗСО

Структура курсу

Обсяг навчальної дисципліни	
лекції	20
семінарські заняття / практичні / лабораторні	30
самостійна робота	40
Всього	90

Обсяг навчальної дисципліни	
лекції	10
семінарські заняття / практичні / лабораторні	6
самостійна робота	74
Всього	90

Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
четвертий	014 середня освіта (історія)	другий	Нормативний

Тематика навчальної дисципліни денна форма			
Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб.
Тема 1. Методика навчання історії. Міжпредметні і внутріпредметні зв'язки.	2	2	2
Тема 2. Складові педагогічної професії учитель історії.	2	2	2
Тема 3. Сучасні підходи до цілей та структури шкільних курсів історії. НУШ. Європейський досвід викладання історії	2	2	2
Тема 4. Календарне планування. Форми навчання історії.		2	2
Тема 5. Урок як основна форма навчання історії. План-конспект. Мотивація.	2	2	4
Тема 6. Компетентнісний, діяльнісний і особистісно-орієнтований підходи на уроках історії. Особливості навчання історії в 5-9 класах (врахування вікових особливостей).	4	4	4
Тема 7. Групова та індивідуальна робота на уроках історії	2	2	4
Тема 8. Дидактичні ігри на уроці історії.	2	4	4
Тема 9. Пізнавальні можливості школярів у методиці навчання історії. Розвиток критичного мислення	2	4	6
Тема 10. Розвиток творчого мислення на уроках історії	2	2	4
Тема 11. Формування умінь і навичок на уроках історії		2	2

Тема 12. Методи навчання, класифікація методів. Використання їх на уроках історії. Словесні методи на уроках історії.		2	4
	20	30	40

Обсяг навчальної дисципліни заочна форма навчання	
лекції	10
семінарські заняття / практичні / лабораторні	6
самостійна робота	74
Всього	90

Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
четвертий	014 середня освіта (історія)	другий	Нормативний

Тематика навчальної дисципліни денна форма			
Тема	кількість год.		
	лекції	занятт я	сам. роб.
Тема 1. Методика навчання історії. Міжпредметні і внутрішпредметні зв'язки.	2		6
Тема 2. Складові педагогічної професії учитель історії.		2	6
Тема 3. Сучасні підходи до цілей та структури шкільних курсів історії. НУШ. Європейський досвід викладання історії	2		6
Тема 4. Календарне планування. Форми навчання історії.			6
Тема 5. Урок як основна форма навчання історії. План- конспект. Мотивація.	2		8
Тема 6. Компетентнісний, діяльнісний і особистісно- орієнтований підходи на уроках історії. Особливості навчання історії в 5-9 класах (врахування вікових особливостей).	2		6
Тема 7. Групова та індивідуальна робота на уроках історії		2	6
Тема 8. Дидактичні ігри на уроці історії.			6
Тема 9. Пізнавальні можливості школярів у методиці навчання історії. Розвиток критичного мислення	2		6
Тема 10. Розвиток творчого мислення на уроках історії			6
Тема 11. Формування умінь і навичок на уроках історії			6
Тема 12. Методи навчання, класифікація методів. Використання їх на уроках історії. Словесні методи на уроках історії.		2	6
	10	6	74

Контроль самостійної роботи

Контроль самостійної роботи здійснюється упродовж семестру і оцінка її результатів включає: самооцінку студента; контроль і оцінку з боку викладача.

Консультації відбуваються в четвер з 17.00-18.00.

Основними формами контролю самостійної роботи є: проведення самостійних робіт, тестування, перевірка конспектів самостійної роботи, захист проєктів і т.п.

Шкала оцінювання

Університетська	Національна шкала	Шкала ECTS
90-100	відмінно	A
80-89	добре	B
70-79		C
60-69	задовільно	D
50-59		E
26-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)	FX
1-25	незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)	F

Структура розподілу балів у ході аудиторно-самостійної роботи студентів:

В четвертому семестрі 2 курсу.

20 балів – (поточна робота) усні та письмові відповіді на семінарських заняттях.

10 балів самостійна робота.

20 балів – практичні завдання.

20 балів – індивідуальна робота студентів.

30 балів – контрольні роботи (письмові завдання з курсу).

Семестр закінчується підсумковою оцінкою.

В п'ятому семестрі третього курсу.

10 балів – (поточна робота) усні та письмові відповіді на семінарських заняттях.

5 балів самостійна робота.

10 балів – практичні завдання.

10 балів – індивідуальна робота студентів.

15 балів – контрольні роботи (письмові завдання з курсу).

Оцінки за 4 і 5 семестри сумуються і діляться на два

Поточний контроль здійснюється під час проведення усіх видів аудиторних занять і має на меті перевірку знань, вмінь і навичок здобувачів вищої освіти з окремих тем навчальної дисципліни та рівня їх підготовленості до виконання конкретної роботи. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між науково-педагогічним працівником та студентами у процесі навчання, забезпечення управління навчальною мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як науково-педагогічним працівником для коригування методів і засобів навчання, так і студентами для планування самостійної роботи.

Поточний контроль може проводитись у формі усного опитування або написання письмових коротких письмових робіт, у формі дискусій при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі комп'ютерного тестування ін.

Практичні завдання – це написання планів-конспектів, розробка календарно-тематичного планування, вирішення педагогічних задач, розробка різнорівневих завдань і т.п. Одна із форм проводиться у формі симуляції уроку. Мета - відпрацювати практичні навички планування, організації та проведення уроку історії в умовах, максимально наближених до реальної педагогічної діяльності. Симуляція уроку спрямована на розвиток у студентів професійних компетентностей, зокрема здатності до ефективного використання методичних прийомів, інтерактивних технологій, адаптації навчального матеріалу до вікових особливостей учнів, аналізу педагогічних ситуацій та прийняття рішень у процесі навчання. Також це дає можливість вдосконалити навички комунікації, управління класом і рефлексії власної педагогічної діяльності.

Контроль самостійної роботи передбачає тестову перевірку знань студентів із винесених на самостійне опрацювання тем.

Метою **індивідуальних завдань** з «Методики навчання історії» є розвиток практичних навичок студентів у застосуванні теоретичних знань на практиці, зокрема через розробку навчально-методичних комплексів, проєктну діяльність, розробку дидактичних матеріалів ін. Завдання сприяють формуванню вмінь організовувати ефективний навчальний процес, використовувати сучасні педагогічні технології, створювати засоби для оцінювання знань учнів та адаптувати методи викладання відповідно до різних освітніх потреб, що готує студентів до реальної педагогічної діяльності в школі.

Контрольна робота з методики навчання історії має на меті комплексну перевірку теоретичних знань студентів, здобутих в процесі вивчення дисципліни, а також вміння застосовувати ці знання на практиці. Вона оцінює рівень розуміння основних принципів та методів навчання історії в ЗЗСО, здатність розробляти плани-конспекти та ефективно організовувати уроки з урахуванням вікових особливостей учнів, в т.ч. і для дітей з особливими потребами. Важливою частиною роботи є аналіз різних методик і підходів до навчання історії, що дозволяє студентам продемонструвати здатність критично оцінювати існуючі стратегії та вибирати найефективніші методи для розвитку історичного мислення учнів. Крім того, модульна контрольна робота сприяє розвитку педагогічного мислення, творчого підходу до вирішення освітніх завдань і формуванню навичок самостійної роботи в контексті сучасної освітньої парадигми, що важливо для майбутніх учителів історії, які повинні бути готові адаптувати методичні підходи до змінюваних умов навчального процесу.

=студенту, який має наукові публікації, виступи на наукових конференціях, бере активну участь в роботі студентського наукового гуртка, був учасником олімпіад, конкурсів з відповідної (чи суміжної) дисципліни, завершили курси на освітніх платформах, що відповідають тематиці дисципліни *за поданням наукових керівників чи керівників наукових гуртків та рішенням кафедри* в підсумковий семестровий бал може додаватись **максимально 10 балів** (за умови, що підсумковий семестровий бал не перевищує 100 балів).

Накопичування балів під час вивчення дисципліни		
Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів	
Семінарське заняття	20	10
Практичне завдання	20	10
Самостійна робота	10	5

Індивідуальне завдання	20	10
Модульна контрольна	30	15
Екзамен		50
Максимальна кількість балів	100	100

✓ **Критерії оцінювання індивідуального завдання**

90-100 балів (Відмінно, A)

Завдання виконане на високому рівні, зміст повністю відповідає тематиці та вимогам. Виявлено глибоке розуміння методики навчання історії, використані сучасні педагогічні підходи та інноваційні технології. Робота має чітку структуру, логічну послідовність, усі поняття та методи коректно пояснені й аргументовані. Використано наукові джерела, запропоновані приклади, які демонструють практичне застосування теорії. Завдання вирішено самостійно, з використанням новаторських або оригінальних підходів. Є прояв самостійного мислення та інноваційних ідей. Завдання має чітку структуру, є логічно послідовним і грамотно оформленим. Оформлення бездоганне, відсутні граматичні, стилістичні чи логічні помилки. Здано вчасно.

80-89 балів (Дуже добре, B)

Завдання виконане якісно, однак містить незначні недоліки. Показано добре розуміння методики навчання історії, використано актуальні методи та підходи. Логіка викладу в основному збережена, але окремі аспекти потребують уточнення. Достатньо посилань на наукові джерела, є приклади застосування на практиці, хоча вони не завжди детально пояснені. Оформлення належне, можливі поодинокі незначні помилки. Здано вчасно.

70-79 балів (Добре, C)

Робота відповідає вимогам, але є помітні недоліки. Демонструється загальне розуміння методики навчання історії, але окремі аспекти розкриті поверхнево або недостатньо аргументовані. Відсутня глибока критична оцінка чи аналіз застосування методів. Логіка викладу здебільшого збережена, однак є певні неточності або незначні логічні порушення. Використання наукових джерел обмежене. Деякі приклади є шаблонними або недостатньо опрацьованими. Оформлення роботи переважно правильне, але трапляються стилістичні, граматичні чи логічні помилки. Здано вчасно.

60-69 балів (Задовільно, D)

Робота демонструє базове розуміння методики навчання історії, але розкриття теми неповне. Є суттєві прогалини в аналізі, слабка аргументація, недостатньо конкретних прикладів. Окремі частини викладені нелогічно або суперечливо. Наукові джерела використані фрагментарно або взагалі відсутні. Використання методів навчання історії описано формально, без достатнього аналізу ефективності. Робота містить численні стилістичні, граматичні та логічні помилки. Здано вчасно.

50-59 балів (Низький рівень, E)

Робота частково відповідає вимогам, проте має значні недоліки у змісті та структурі. Тема розкрита поверхнево, багато аспектів залишилося поза увагою. Відсутня критична оцінка методів навчання, аналіз проведено фрагментарно. Логіка викладу слабка, матеріал подано непослідовно. Практичні приклади або відсутні, або відірвані від змісту завдання. Використання наукових джерел мінімальне або відсутнє. Оформлення потребує суттєвого доопрацювання, наявні численні помилки. Здано вчасно.

26-49 балів (Незадовільно, FX)

Робота не відповідає основним вимогам, тема розкрита поверхнево або викладена фрагментарно. Відсутня чітка структура, логіка викладу порушена. Виявлено значні прогалини у знаннях студентом основ методики навчання історії. Використання методів, засобів та форм навчання описано неточно або з суттєвими помилками. Відсутні посилання на наукові джерела, практичні приклади та аргументація. Оформлення неналежне, багато мовних, стилістичних та орфографічних помилок. Здано не вчасно.

1-25 балів (Незадовільно, F)

Завдання не виконане або не відповідає вимогам. Відсутній змістовний аналіз, не розкрито тему. Логіка викладу відсутня або спотворена. Студент не продемонстрував розуміння методики навчання історії, а також не використав жодних актуальних джерел. Матеріал хаотичний, містить значну кількість помилок. Робота не може бути зарахована без суттєвого доопрацювання. Здано не вчасно.

Критерії оцінювання самостійної роботи студентів з курсу "Методика навчання історії" (тестова форма, 100-бальна система)

90-100 — Відмінно (A)

Студент продемонстрував глибокі та системні знання, впевнено застосовує поняття та методи дисципліни.

- Відповіді правильні, логічно обґрунтовані, без помилок.
- Всі тестові завдання виконані бездоганно, використані вірні аргументи та пояснення.
- Показує повне розуміння основ методики навчання, сучасних педагогічних теорій і підходів.
- Чітко і точно відповідає на питання, які вимагають знань змісту шкільних курсів історії, нормативної бази та методів навчання.
- Використовує компетентнісний, діяльнісний та особистісно-орієнтований підходи у відповідях.
- Використання наукової термінології правильне та доречне.
- Студент впевнено аналізує проблемні питання, пропонує власні рішення.

80-89 — Добре (B)

Студент має міцні знання, але допускає незначні неточності.

- Тестові завдання виконані в основному правильно, але є незначні помилки.
- Аргументація відповідей достатня, хоча іноді є помилки.
- Знання загалом достатні, хоча можуть бути невеликі прогалини в розумінні окремих аспектів.
- Демонструє знання основ методики навчання, але не завжди глибоко розкриває всі концепції та категорії.
- Методичні аспекти застосовуються, але іноді без повного розуміння.
- Використання термінології правильне, хоча можуть траплятися стилістичні неточності.
- Відповіді на проблемні питання містять не значні помилки.

70-79 — Добре (C)

Студент має базові знання, але припускається помилок.

- У тестових завданнях є деякі неправильні відповіді або часткові помилки.
- Аргументація відповідей недостатньо глибока, зустрічаються шаблонні формулювання.
- Може потребувати уточнення чи доопрацювання в окремих питаннях щодо змісту шкільних курсів або методів навчання.
- Деякі педагогічні підходи розуміються поверхнево.

- Терміни використовуються, але з неточностями.
- Відповіді на проблемні питання містять помилки.

60-69 — Задовільно (D)

Студент володіє обмеженим обсягом знань, допускає значні помилки.

- Виконано більшість тестових завдань, але велика кількість відповідей містить помилки.
- Недостатній рівень аргументації, часткове розуміння матеріалу.
- Відповіді фрагментарні, подекуди суперечливі.
- Методична термінологія використовується здебільшого не коректно.
- Відповіді на проблемні питання практично не вірні.

50-59 — Задовільно (E)

Студент має слабкі знання з дисципліни, але намагається застосовувати матеріал.

- Виконано лише частину тестових завдань, більшість відповідей містять суттєві помилки.
- Показує часткове розуміння змісту шкільних курсів історії, нормативної бази та педагогічних підходів.
- Аргументація слабка або відсутня.
- Відповіді неповні, виклад неструктурований.
- Використання термінології фрагментарне або некоректне.
- Відповіді на проблемні питання не вірні.

26-49 — Незадовільно (FX)

Студент не продемонстрував достатніх знань.

- Велика частина тестових завдань виконана неправильно.
- Відсутнє розуміння методики навчання, використання термінології некоректне.
- Має труднощі у відповідях на запитання щодо змісту шкільних курсів
- Відповіді поверхневі, відсутня аргументація. Відповіді містять суттєві помилки, є здебільшого алогічними.
- Студент демонструє мінімальний рівень засвоєння матеріалу.
- Немає відповідей на проблемні питання.

1-25 — Незадовільно (F)

Студент не засвоїв матеріал.

- Більшість тестових завдань не виконані або містять грубі помилки.
 - Відсутність аргументації та будь-яких ознак розуміння матеріалу.
 - Використання термінології неправильне або повністю відсутнє.
 - Студент не володіє основними поняттями дисципліни.
- Немає відповідей на проблемні питання.

Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи: написані вчасно, студент немає негативних оцінок за письмові роботи (або відпрацьовані), немає нб (або відпрацьовані). Поточні оцінки позитивні або відпрацьовані, самостійна робота оцінена на позитивну оцінку, індивідуальне завдання виконано на достатньому рівні.

У випадку негативної оцінки на третьому талоні або не допуску до екзаменів внаслідок не виконання навчального плану студент має право на повторне вивчення курсу, яке регулюється ПОЛОЖЕННЯМ про порядок повторного вивчення навчальних дисциплін (кредитів ECTS) в умовах ECTS. ВВЕДЕНО В ДІЮ наказом ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 02 червня 2025 р. № 476URL: [ПЛ.03.3.1-05:2025 Положення про порядок повторного вивчення навчальних дисциплін \(кредитів ECTS\) в умовах ECTS](#)

[Положення про порядок навчання здобувачів освіти за індивідуальним графіком у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника](https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2025/03/09012025-polozhennia-pro-poriadok-navchannia-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity-za-individualnym-hrafikom-u-prykarpatskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-vasylia-stefanyka.pdf) розроблене відповідно до Закону України «Про вищу освіту» і регламентує умови навчання здобувачів вищої освіти університету за індивідуальним графіком. URL: [02-07.44_2022-polozhennia-pro-poriadok-navchannia-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity-za-individualnym-hrafikom-u-prykarpatskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-vasylia-stefanyka.pdf](https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2025/03/09012025-polozhennia-pro-poriadok-navchannia-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity-za-individualnym-hrafikom-u-prykarpatskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-vasylia-stefanyka.pdf)

Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету: ПОЛОЖЕННЯ про забезпечення академічної доброчесності у Відокремленому структурному підрозділі «Івано-Франківський фаховий коледж Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника». ВВЕДЕНО В ДІЮ наказом в. о. ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 14 березня 2025 р. № 197. URL <https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2025/03/09012025-polozhennia-pro-zabezpechennia-akademichnoi-dobrochesnosti-v-ivano-frankivskomu-fakhovomu-koledzhi.pdf>

[Наказ №530 від 27.09.2022 р. “Про введення в дію нової редакції Кодексу честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника”](https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7-%E2%84%96530-%D0%B2%D1%96%D0%B4-27.09.2022.pdf)
<https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7-%E2%84%96530-%D0%B2%D1%96%D0%B4-27.09.2022.pdf>

[Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника \(нова редакція\).](https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Нова-редакція-Кодексу-честі-Прикарпатського-національного-університету-імені-Василя-Стефаника-1.pdf) <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Нова-редакція-Кодексу-честі-Прикарпатського-національного-університету-імені-Василя-Стефаника-1.pdf>

[Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності \(нова редакція\)](https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Нова-редакція-Положення-про-Комісію-з-питань-етики-та-академічної-доброчесності.pdf)
<https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Нова-редакція-Положення-про-Комісію-з-питань-етики-та-академічної-доброчесності.pdf>

[Положення про запобігання академічному плагіату \(нова редакція\)](https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/Нова-редакція-Положення-про-запобігання-академічному-плагіату.pdf)
<https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/10/Нова-редакція-Положення-про-запобігання-академічному-плагіату.pdf>

[Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника](https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Нова-редакція-Положення-про-запобігання-академічному-плагіату.pdf)
<https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/09/Нова-редакція-Положення-про-запобігання-академічному-плагіату.pdf>

[Наказ 1093 про створення комісії](https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/01/nakaz-1093-pro-stvorennia-komisii.pdf) <https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/01/nakaz-1093-pro-stvorennia-komisii.pdf>

[Склад комісії з питань етики та академічної доброчесності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника](https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/)

[Лист МОН України “До питання уникнення проблем і помилок у практиках забезпечення академічної доброчесності”](https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/)

<https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>

Відвідування занять-є обов’язковими!!! Можливість і порядок відпрацювання пропущених студентом занять регламентується документом ПОРЯДОК організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. URL: <https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2025/03/09012025-polozhennia-pro-poriadok-navchannia-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity-za-individualnym-hrafikom-u-prykarpatskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-vasylia-stefanyka.pdf>

content/uploads/sites/172/2023/09/poriadok-orhanizatsii-ta-provedennia-otsiniuvannia-
uspishnosti-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity.pdf

Неформальна освіта:

Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується документом ПОЛОЖЕННЯМ про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. URL: [02-07.33_2022-polozhennia-pro-vyznannia-rezultativ-navchannia-zdobutykh-shliakhom-neformalnoi-osvity-v-trykarpatskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-vasylia-stefanyka.pdf](https://www.pnu.edu.ua/content/uploads/sites/172/2023/09/poriadok-orhanizatsii-ta-provedennia-otsiniuvannia-uspishnosti-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity.pdf)

Теми самостійної роботи

Тема 1. Методика навчання історії. Міжпредметні і внутріпредметні зв'язки.

Приклади міжпредметних зв'язків.

ОСНОВНА

Актуальні питання компетентнісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в ліцеї : методичний посібник [Електронне видання] / Кришмарел В. Ю., Малієнко Ю. Б., Мацейків Т. І., Ремех Т. О. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 334 с.

Викладання предметів освітньої галузі «ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТА» у 5-6 класах Нової української школи (методичні рекомендації) / Фарбак Т. М. ЧОППО імені К. Д. Ушинського, 2023. 31 с.

Закон України "Про освіту"

Закон України "Про повну загальну середню освіту"

Застосування професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: звіт за результатами дослідження / [Софій Н., Новик І., Стягунова О., Венгловська О., Борисенко Ю., Порфірян І.]; за заг.ред. Н.Софій. УІРО. 2024. 54 с.

Концептуальні засади реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/66a/b9c/8cd/66ab9c8cd027a336734100.pdf> (дата звернення: 12.01.2025).

Методика компетентнісно орієнтованого навчання всесвітньої історії у 7-му класі : методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.

Наказ Міністерства освіти і науки України 30 липня 2024 року № 1072

«КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1072729-24#Text> (дата звернення: 12.01.2025)

Нова українська школа: путівник для вчителя 5–6 класів : навчально-методичний посібник / за ред. А. Л. Черній ; відп за вип. В. М. Салтишева. Рівне : РОІППО, 2022. 168 с.

НУШ у базовій середній освіті: громадянська та історична освітня галузь (6 клас) / укладач: Замулко О.І., завідувач координаційного центру професійного розвитку особистості КНЗ «ЧОПОПП Черкаської обласної ради». Черкаси, 2023. 60 с.

Пометун О. І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн./ О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. К.: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. К.: *Генеза*, 2005. 328 с.

Професійний стандарт за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", "Вчитель закладу загальної середньої освіти", "Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)" (наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 грудня 2020 року № 2736)

Реалізація завдань громадянської та історичної освітньої галузі в контексті нового Державного стандарту базової середньої освіти (з досвіду роботи вчителів громадянської та історичної освітньої галузі) / укладачі: Н. С. Чертова, І. В.

Відіборенко. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2023. 70 с.

Як нова система оцінювання у громадянській та історичній галузі допомагає побачити поступ учня. Головне з вебінару. URL: <https://nus.org.ua/2025/11/14/yak-nova-systema-otsinyuvannya-u-gromadyanskij-ta-istorychnij-galuzi-dopomagaye-pobachyty-postup-uchnya-golovne-z-vebinaru/> (дата звернення: 12.11.2025).

ДОДАТКОВА

Жидкова Н. Міжпредметні та внутрішньо курсові зв'язки як засоби формування між предметної компетентності на уроках правознавства в учнів 10 класів. Молодь і ринок. 2015. № 5. С. 88–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2015_5_21.

Курилів В. Методика викладання історії. Львів–Торонто: Світ, 2003. 248 с.

Пометун О. І. Актуальні питання формування національної ідентичності учнів у процесі здобуття громадянської та історичної освіти [Електронний ресурс] Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2023. Т. 5, № 1. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/HNAESU_2023_5_1_13

Методичні рекомендації

Історія та філософія. Чи існує у історії закономірність розвитку, чи все відбувається випадково? Чи можна вважати детермінізм основним принципом історичного розвитку, чи історія є радше хаотичною? Як різні філософські концепції (матеріалізм, ідеалізм, структуралізм) пояснюють історичні зміни?

Дослідіть методи історичного дослідження та природничі науки. Дослідіть, яким чином природничі науки можуть впливати на історичне знання. Чи можна вважати зміни клімату та екологічні фактори першопричиною великих міграцій та падіння імперій? Наведіть історичні приклади та проаналізуйте їх з точки зору історичної методології.

Історія та соціологія. Проаналізуйте процеси індустріалізації та урбанізації з точки зору теорії модернізації. Чи можна вважати ці процеси універсальними для всіх суспільств? Використайте соціологічні методи аналізу для порівняння розвитку різних країн у різних століттях.

Історична пам'ять та психологія: формування стереотипів. Дослідіть, як історична пам'ять впливає на формування національних стереотипів. Які методи історичної критики можна застосувати для деконструкції історичних міфів? Чи можна говорити про історичну правду як об'єктивну категорію?

Математичні методи в історичних дослідженнях. Розгляньте застосування кількісних методів у дослідженні історії. Чи можна математичними моделями пояснити закономірності історичного розвитку? Як кореляційний аналіз допомагає встановлювати зв'язки між економічними кризами та політичними змінами?

Чи є періодизація історії умовною? Які методологічні підходи використовуються для поділу історичного процесу на періоди? Чи можна знайти альтернативні способи періодизації історії, виходячи з інших критеріїв, наприклад, культурних або технологічних змін?

Чи є історичні події закономірними, чи вони визначаються випадковістю? Як різні історичні школи (марксизм, структуралізм, анналізм) пояснюють причинно-наслідкові зв'язки? Наведіть приклади, коли історична подія мала несподівані довготривалі наслідки.

Глобальна історія vs. національні наративи. Чи можливо створити універсальну історію людства без домінування національних наративів? Як узгодити глобальну історію з національними особливостями історичного розвитку? Використайте метод

компаративного аналізу для порівняння національних історіографій (наприклад, української, російської та польської історичних інтерпретацій одних і тих самих подій).

Історія та географія. Як географічне розташування держав впливало на їхню політику та культуру? Як кліматичні зміни впливали на великі переселення народів? Чи можна говорити про кліматичний детермінізм в історії? Які територіальні чинники сприяли розвитку імперій (Риму, Британської, Османської)?

Історія та економіка: цикли економічного розвитку. Чи є економічні кризи неминучими в історії? Як економічна нерівність впливає на революції? Чи можна вважати бідність головним фактором революційних змін? Чи можна пояснити підйоми та занепади цивілізацій через економічні теорії?

Історія та правознавство: формування правових систем. Чи є еволюція правових систем закономірним процесом? Чи можна говорити про універсальність прав людини, чи вони залежать від конкретного історичного контексту? Як юридичні документи вплинули на глобальні політичні процеси?

Чи можна говорити, що сучасні держави використовують історію як інструмент політичної боротьби? Як відмінності в історичній пам'яті формують ідентичність різних націй? Чи є об'єктивні критерії для оцінки історичних подій, чи кожна нація інтерпретує їх по-своєму?

Чи змінюють війни суспільство, чи суспільні зміни є причиною воєн? Як зміни у способах ведення війни вплинули на еволюцію державних структур? Чи є загальна закономірність між військовими поразками та соціальними революціями? Чи є сучасна глобалізація унікальним явищем, чи це лише черговий етап історичної інтеграції? Чи можна говорити, що всі держави у світі йдуть до однакового політичного та економічного устрою? Як регіональна історія впливає на глобальні процеси?

Історія та література: художні інтерпретації історії. Як художні твори впливають на історичну пам'ять? Чи можуть літературні джерела бути історично достовірними? Чи можна вважати історичні романи альтернативними джерелами історії? Як історичні події зображуються у літературі різних епох?

Історія та технології: чи змінює технічний прогрес історію? Чи можна говорити, що найбільші історичні зміни зумовлені саме технологічними інноваціями? Чи могла б індустріальна революція відбутися без колоніальної експансії? Як розвиток військових технологій впливав на зміну політичних систем?

Запитання

- ✓ Як різні філософські концепції (матеріалізм, ідеалізм, структуралізм) пояснюють історичні зміни?
- ✓ Яким чином природничі науки можуть впливати на історичне знання?
- ✓ Чи можна вважати зміни клімату та екологічні фактори першопричиною великих міграцій та падіння імперій? Наведіть історичні приклади.
- ✓ Як процеси індустріалізації та урбанізації пояснюються в теорії модернізації? Чи можна вважати ці процеси універсальними?
- ✓ Як історична пам'ять впливає на формування національних стереотипів?
- ✓ Як можна використовувати математичні методи у дослідженні історії? Чи можна математичними моделями пояснити закономірності історичного розвитку?
- ✓ Чи є періодизація історії умовною? Які альтернативні підходи можна використати для поділу історичного процесу на періоди?
- ✓ Чи можливо створити універсальну історію людства без домінування національних наративів? Як узгодити глобальну історію з національними особливостями розвитку?

- ✓ Як географічне розташування держав впливало на їхню політику та культуру?
- ✓ Чи є еволюція правових систем закономірним процесом? Чи можна говорити про універсальність прав людини?
- ✓ Як сучасні держави використовують історію як інструмент політичної боротьби?
- ✓ Чи змінюють війни суспільство, чи суспільні зміни є причиною воєн?
- ✓ Чи є сучасна глобалізація унікальним явищем, чи це лише черговий етап історичної інтеграції?
- ✓ Як художні твори впливають на історичну пам'ять? Чи можна вважати історичні романи альтернативними джерелами історії?
- ✓ Чи можна говорити, що найбільші історичні зміни зумовлені саме технологічними інноваціями?

Тема 2. Складові педагогічної професії «учитель історії».

Методична робота вчителя історії: основи та значення

ОСНОВНА

Актуальні питання компетентісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в ліцеї : методичний посібник [Електронне видання] / Кришмарел В. Ю., Малієнко Ю. Б., Мацейків Т. І., Ремех Т. О. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 334 с.
Викладання предметів освітньої галузі «ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТА» у 5-6 класах Нової української школи (методичні рекомендації) / Фарбак Т. М. ЧОППО імені К. Д. Ушинського, 2023. 31 с.

Закон України "Про освіту"

Закон України "Про повну загальну середню освіту"

Застосування професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: звіт за результатами дослідження / [Софій Н., Новик І., Стягунова О., Венгловська О., Борисенко Ю., Порфірян І.]; за заг.ред. Н.Софій. УІРО. 2024. 54 с.

Концептуальні засади реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти.

URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/66a/b9c/8cd/66ab9c8cd027a336734100.pdf>
(дата звернення: 12.01.2025).

Методика компетентісно орієнтованого навчання всесвітньої історії у 7-му класі : методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.

Наказ Міністерства освіти і науки України 30 липня 2024 року № 1072 «КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1072729-24#Text> (дата звернення: 12.01.2025)

Нова українська школа: путівник для вчителя 5–6 класів : навчально-методичний посібник / за ред. А. Л. Черній ; відп за вип. В. М. Салтишева. Рівне : РОППО, 2022. 168 с.

НУШ у базовій середній освіті: громадянська та історична освітня галузь (6 клас) / укладач: Замулко О.І., завідувач координаційного центру професійного розвитку особистості КНЗ «ЧОПОПП Черкаської обласної ради». Черкаси, 2023. 60 с.

Пометун О. І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн./ О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. К.: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. К.: Генеза, 2005. 328 с.

Професійний стандарт за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", "Вчитель закладу загальної середньої освіти", "Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)" (наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 грудня 2020 року № 2736)

Реалізація завдань громадянської та історичної освітньої галузі в контексті нового Державного стандарту базової середньої освіти (з досвіду роботи вчителів громадянської та історичної освітньої галузі) / укладачі: Н. С. Черткова, І. В. Відіборенко. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2023. 70 с.

Як нова система оцінювання у громадянській та історичній галузі допомагає побачити поступ учня. Головне з вебінару. URL: <https://nus.org.ua/2025/11/14/yak-nova-systema-otsinyuvannya-u-gromadyanskij-ta-istorychnij-galuzi-dopomagaye-pobachyty-postup-uchnya-golovne-z-vebinaru/> (дата звернення: 12.11.2025).

ДОДАТКОВА

Професійне зростання та емоційна підтримка педагогів. Методичний посібник / С.О.Богданов, О.В.Залеська та ін. Київ: Університетське видавництво ПУЛЬСАРИ, 2021. 56 с.Режим доступу: <https://znayshov.com/FR/25111/898.pdf> (дата звернення: 11.07.2025)

Портфоліо учителя, як форма аналізу та оцінки результатів його діяльності: методичні рекомендації [Електронне видання] Дніпро: Середняк Т. К., 2019, 21 с. Режим доступу: <https://znayshov.com/FR/6413/209.pdf>(дата звернення: 11.07.2025)

Майстерність учителя / За книгами Д.Лемова «Майстерність учителя», А.Гіна «Прийоми педагогічної техніки», А.Кроуфорда «Технології розвитку критичного мислення учнів» - zno.ua, 2017. - 68 с. Режим доступу: <https://znayshov.com/FR/10485/466.pdf>(дата звернення: 11.07.2025)

Сертифікація вчителів НУШ. Усе для підготовки / упоряд. О. М. Юрченко. Харків : Вид. група «Основа», 2021. 128 с.Режим доступу: <https://znayshov.com/FR/14200/685.pdf>(дата звернення: 11.07.2025)

Бех І. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ – Чернівці: «Букрек», 2018. 320 с. URL: http://lib.iitta.gov.ua/717891/1/Особистість_на_шляху_до_духовних_цінностей.pdf (дата звернення: 01.07.2024)

Денисюк В. Шкільна історична освіта в історичній пам'яті нації. Integración de las ciencias fundamentales y aplicadas en el paradigma de la sociedad post-industrial: Colección de documentos científicos «ΛΟΓΟΣ» con actas de la Conferencia Internacional Científica y Práctica (Vol. 5), 24 de abril de 2020. Barcelona, España: Plataforma Europea de la Ciencia, 2020. № 5. P. 130–133. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/2262> (дата звернення: 23.06.2024)

Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник [Текст]. К. : Академвидав, 2004. 218 с.

Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навч. посіб. [Текст]. К. : Вища школа, 2005. 238 с.

Ковальчук Л. Основи педагогічної майстерності : навч. посіб. [Текст]. Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2007. 608 с.

Педагогічна майстерність : підручник [Текст] / за ред. І. А. Зязюна. К. : Вища школа, 2004. 422 с.

Старєва А. М. Методика навчання історії : особистісно-орієнтований підхід : навчально-методичний посібник. Частина II [Текст]. Миколаїв : «Ліон», 2007. 200 с.

Журба М. Підготовка вчителів історії України : виклики та перспективи [Текст]. Історія України. 2009. № 35. С. 9–15.

Денисюк В. Готовність молодих вчителів історії до професійної діяльності. Академічні студії. Серія «Педагогіка». 2021. № 4. С. 163-171. DOI : <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.2.24>

Коваленко Л. Культура професійної самореалізації вчителя як наукова проблема педагогіки вищої школи. Інноваційна педагогіка. 2020. Випуск 21. Т. 2. С. 98–101. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/21/part_2/24.pdf.

Делікатна Н. Готовність майбутнього вчителя початкової школи до застосування інноваційних педагогічних технологій. Інноваційна педагогіка. 2020. Випуск 23. Т. 1. С. 167–171. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/23-1.37>

Методичні рекомендації

Проаналізуйте, чому методична робота є невід’ємною частиною діяльності вчителя історії. Яким чином методичний підхід впливає на ефективність навчання та розвиток учнів? Розкрийте, які основні завдання стоять перед учителем історії при плануванні та організації методичної роботи. Наведіть приклади, як методичні інструменти допомагають у підвищенні якості навчального процесу.

Висвітліть, як методична робота допомагає вчителю історії постійно вдосконалювати свою професійну майстерність. Які методи самовдосконалення використовуються вчителями історії для підвищення ефективності їх педагогічної діяльності? Розкрийте, як участь у методичних об’єднаннях, конференціях та семінарах може сприяти розвитку педагогічних компетенцій вчителя. Наведіть приклади того, як методична робота впливає на кар’єрне зростання вчителя історії.

Проаналізуйте, які критерії використовуються для оцінювання ефективності методичної роботи вчителя історії. Як вчитель може самостійно оцінити результативність своїх методичних підходів і коригувати їх у процесі навчання? Висвітліть, як зворотний зв’язок від учнів і колег впливає на коригування методичних практик та поліпшення результатів навчання. Наведіть приклади того, як вчителі історії можуть аналізувати свої уроки для досягнення кращих результатів у навчанні.

Індивідуальне завдання

«Самоосвіта як складова методичної роботи у школі»

Відмінною рисою самоосвіти педагога є те, що результатом його роботи є...

Охарактеризуйте колективні форми. Методичні тижні. Методичні фестивалі. Ярмарки педагогічних ідей. Висвітліть професійні конкурси. Педагогічні читання. Науково-практичні конференції і семінари.

Що таке методоб’єднання? «Школа молодого вчителя». «Школа пед майстерності». Клуби за інтересами. Що таке методичні оперативні наради?

Висвітліть інноваційні форми методичної роботи в школі. Що таке нова управлінська етика. Яким чином підняти дух творчості? «Круглі столи». Тренінги. Майстер-класи.

Практичне завдання

Підготуйте теми майстер-класів.

Як вважаєте, випуск методичних бюлетнів є інноваційним методом?

Рольові ігри. Фестивалі. Естафети. Ринги. Огляди-конкурси. Кейси. Педагогічні студії. Педагогічний подіум. Впровадження віртуальних форм роботи.

Запитання

- Висвітліть традиційні форми методичної роботи.
- Які є колективні форми?
- Проаналізуйте інноваційні форми.

Тема 3. Сучасні підходи до цілей та структури шкільних курсів історії. Європейський досвід викладання історії

ОСНОВНА

Актуальні питання компетентісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в ліцеї : методичний посібник [Електронне видання] / Кришмарел В. Ю., Малієнко Ю. Б., Мацейків Т. І., Ремех Т. О. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 334 с.

Викладання предметів освітньої галузі «ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТА» у 5-6 класах Нової української школи (методичні рекомендації) / Фарбак Т. М. ЧОППО імені К. Д. Ушинського, 2023. 31 с.

Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyizagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>(дата звернення: 12.01.2025).

Діагностичне тестування: як працювати з тестами та їхніми результатами: методичний посібник / Берендєєв С., Косенчук Ю., Лисогор Л. Київ, 2023. 35 с.

Закон України "Про освіту"

Закон України "Про повну загальну середню освіту"

Застосування професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: звіт за результатами дослідження / [Софій Н., Новик І., Стягунова О., Венгловська О., Борисенко Ю., Порфірян І.]; за заг.ред. Н.Софій. УІРО. 2024. 54 с.

Концептуальні засади реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/66a/b9c/8cd/66ab9c8cd027a336734100.pdf> (дата звернення: 12.01.2025).

Методика викладання історії в школі: навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти історичних факультетів. 3-є вид. доповнене і виправлене [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. 150 с.

URL:<https://drive.google.com/file/d/1bHY93c5-NcoQvFa10IIRPlmMExw7Cc-j/view> (дата звернення: 12.01.2025)

Методика компетентісно орієнтованого навчання всесвітньої історії у 7-му класі : методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.

Модальні навчальні програми для 5 - 9 класів. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovdzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

<https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/hromadians-ka-ta-istorychna-osvitnia-haluz/>(дата звернення: 12.01.2025)

Наказ Міністерства освіти і науки України 30 липня 2024 року № 1072

«КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1072729-24#Text> (дата звернення: 12.01.2025)

Нова українська школа: путівник для вчителя 5–6 класів : навчально-методичний посібник / за ред. А. Л. Черній ; відп за вип. В. М. Салтишева. Рівне : РОІППО, 2022. 168 с.

НУШ у базовій середній освіті: громадянська та історична освітня галузь (6 клас) / укладач: Замулко О.І., завідувач координаційного центру професійного розвитку особистості КНЗ «ЧОПОПП Черкаської обласної ради». Черкаси, 2023. 60 с.

Основи інтегрованого навчання учнів громадянської освіти та історії в 5–6 класах: методичний посібник / Пометун О. І., Гупан Н. М., Ремех Т. О., Сєрова Г. В. За загальною редакцією О. І. Пометун. [Електронне видання]. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024. 133 с.

Пометун О. І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. К.: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. К.: *Гене́за*, 2005. 328 с.

Програми середньої загальноосвітньої школи. Історія України 5-11 класи. Всесвітня історія. 6-11 класи. К., 2025.

Професійний стандарт за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", "Вчитель закладу загальної середньої освіти", "Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)" (наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 грудня 2020 року № 2736)

Реалізація завдань громадянської та історичної освітньої галузі в контексті нового Державного стандарту базової середньої освіти (з досвіду роботи вчителів громадянської та історичної освітньої галузі) / укладачі: Н. С. Черткова, І. В. Відіборенко. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2023. 70 с.

ДОДАТКОВА

Пометун О. Методологія створення інтегрованого курсу з історії та громадянської освіти для 5-го класу (на прикладі модельної програми й підручника "Досліджуємо історію і суспільство") [Електронний ресурс] Проблеми сучасного підручника. 2022. Вип. 28. С. 115-132. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2022_28_13

Сидоренко В.В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. Методист. №5. травень. Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/710778/1/Стаття_Сидоренко_Рубрика%20методист.pdf

Сидоренко В.В. Нова українська школа: концептуальні орієнтири / матеріали методологічного семінару з онлайн-трансляцією «Освітньо-філософські засади Нової української школи», 18 жовтня 2017 року, м. Київ, Україна м. Київ, Україна. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/708457/>

Про актуальне в методичній діяльності: думки й поради експертів (About important in methodological activities: expert opinions and advice) : навч.-метод. посіб.: авторський колектив / за наук. ред. проф. Т.М. Сорочан; загальна ред., упорядкування В.В. Сидоренко, М.І. Скрипник. К.: Агроосвіта, 2017. 950 с.

Зеленська, Л. Д., & Саакова, С. О. (2019). Нова українська школа – стан та перспективи. Імідж сучасного педагога, (1(184), 5–7. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-1\(184\)-5-7](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-1(184)-5-7)

Основи національного виховання : концептуальні положення [Текст] / В. Г. Кузь, Ю. Д. Руденко, О. Сергійчик та ін.; За заг. ред. В. Г. Кузя та ін. – К. : інформ.-вид. центр «Київ», 1993. (Ч. 1). 152 с.

Пометун О. Методика навчання історії в школі [Текст] / О. Пометун, Г. Фрейман. К. : Гене́за, 2006. 328 с.

Старева А. М. Методика навчання історії: особистісно-орієнтований підхід : навчально-методичний посібник. Частина II [Текст]. Миколаїв : «Іліон», 2007. 200 с.

Берднікова С. Створення умов для реалізації системи громадянської освіти та

громадянського виховання особистості. Історія та правознавство. 2005. №16 18. С.21 – 23.

Гудкова І. Суспільні науки в навчально-виховному процесі. Освіта: технікуми, коледжі. 2004. №1. С. 48.

Колесник І. До питання про шляхи модернізації навчання історії України в умовах ВНЗ I–II рівня акредитації [Текст]. Історія в школі. 2007. № 11/12. С. 8–11.

Кульчицький С. Вітчизняна історія в школах і ВНЗ України: останнє десятиріччя [Текст]. Історія України. 2003. № 15. С. 1–6. 11.

Пастушенко Р. Історичній освіті – глобальний вимір: структурування єдиного загально-освітнього курсу історії [Текст] Історія в школах України. 2004. № 8. С. 12–17.

Терно С. О. Теорія та методика навчання історії: практикум для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Історія та археологія» [Текст] / С. О. Терно. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 36 с.

Методичні рекомендації

Проаналізуйте, як курс історії у Великобританії формує уявлення про національну ідентичність учнів. Як у навчальних програмах цієї країни поєднуються національна історія з європейськими та глобальними аспектами? Наведіть приклади того, як важливі історичні події Великої Британії, такі як промислова революція або колоніальна епоха, зображаються у шкільних курсах. Як ви вважаєте, які культурні та політичні чинники визначають акценти в британській історичній освіті?

Розкрийте особливості викладання історії в Німеччині. Яким чином навчальні програми враховують важливість вивчення національної історії, зокрема теми, пов'язані з двома світовими війнами та періодом нацистського режиму? Яким чином система освіти в Німеччині інтегрує історію на рівні школи та університету? Наведіть приклади того, як вивчення історії допомагає розвитку критичного мислення у німецьких учнів.

Досліджуйте підходи до викладання історії у Франції. Як національна історія Франції інтегрується в шкільні програми? Яким чином французька освітня система балансує між національними традиціями та європейським контекстом історії? Розкрийте особливості висвітлення таких важливих етапів, як Велика французька революція, колоніальна спадщина та історичні зв'язки Франції з іншими європейськими країнами.

Проаналізуйте, яким чином історія викладається у Скандинавії, зокрема в Швеції, Норвегії та Данії. Як ці країни вбудовують вивчення історії у контексті їхніх соціальних і культурних характеристик? Розкрийте, як акцент на соціальній справедливості та правах людини проявляється в курсах історії, особливо в контексті історії політичних реформ та розвитку демократії в цих країнах. Наведіть приклади, як скандинавські курси історії інтегрують глобальні та національні перспективи.

Висвітліть основні принципи європейських стандартів історичної освіти. Як ці стандарти визначають мінімальні вимоги до навчальних планів з історії в європейських країнах? Проаналізуйте, як ці стандарти сприяють розвитку критичного мислення, здатності до порівняльного аналізу та інтерпретації історичних джерел. Розкрийте, які аспекти європейських стандартів можуть бути корисними для вдосконалення викладання історії в Україні. Наведіть приклади, як ці стандарти адаптуються в різних країнах, враховуючи культурні та політичні особливості.

Проаналізуйте, чому в деяких європейських країнах історія викладається з акцентом на позитивні досягнення національної історії, а в інших — на критиці певних періодів (наприклад, колоніалізм, фашизм, війни). Як ці підходи впливають на громадянську свідомість учнів?

Висвітліть, як різні європейські країни вирішують проблему історичних стереотипів та міфів, які існують у національній історії. Яким чином шкільні курси можуть сприяти розвінчуванню таких міфів?

Досліджуйте, чому деякі європейські країни надають перевагу глобальному підходу до вивчення історії, а інші акцентують на національній історії. Які переваги та недоліки мають ці підходи для розвитку критичного мислення учнів?

Проаналізуйте, яким чином європейські стандарти історичної освіти впливають на розвиток учнів як громадян Європейського Союзу. Як можна узгодити національні програми з європейськими стандартами?

Розкрийте, як країни з різними політичними режимами (наприклад, демократичні та авторитарні) змінюють акценти в навчальних програмах з історії. Як це може вплинути на історичну свідомість учнів?

Досліджуйте, як новітні методи викладання історії в європейських країнах (наприклад, проектне навчання, використання мультимедійних ресурсів) можуть змінити традиційні підходи до навчання. Які можливості це відкриває для учнів?

Проаналізуйте, як викладання історії в європейських школах реагує на новітні історичні дослідження та наукові відкриття. Як можна вдосконалити навчальні програми, щоб вони були актуальними та відображали нові наукові досягнення?

Розкрийте, як різні підходи до викладання історії в європейських країнах сприяють розвитку міжкультурного діалогу та взаєморозуміння серед учнів. Яким чином історія може бути інструментом для побудови миру та співпраці на міжнародному рівні?

Проблемне питання. Практичні аспекти адаптації європейського досвіду в українській школі

Запитання

- ✓ Як національна ідентичність відображається в курсах історії Великобританії?
- ✓ Які особливості викладання історії в Німеччині стосуються двох світових війн?
- ✓ Як у Франції поєднуються національна та європейська історія у шкільних курсах?
- ✓ Яким чином історія викладається в Скандинавських країнах з акцентом на соціальну справедливість?
- ✓ Які основні принципи європейських стандартів історичної освіти?
- ✓ Як європейські стандарти історії можуть покращити навчання в Україні?
- ✓ Які спільні тенденції та відмінності можна знайти в курсах історії європейських країн?

Тема 4. Календарне планування. Форми навчання історії.

Опрацюємо

Громадянська та історична освітня галузь 5-7 клас

Освітній процес в 5-7-х класах закладів загальної середньої освіти, у 2024-2025 здійснюється відповідно до Законів України: «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державного стандарту базової середньої освіти та з урахуванням вимог наказів МОН України: «Про внесення змін до Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти», «Про затвердження рекомендації щодо оцінювання результатів навчання», «Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти», «Про затвердження Рекомендацій щодо використання модифікованих програм з української мови, української літератури, історії України, географії для закладів загальної середньої освіти» та листа «Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024–2025 навчальному році». Типовим навчальним планом зазначеної Типової освітньої програми у 6–7 класах години навчального навантаження визначені відповідно до показника мінімальної кількості годин. Рекомендуємо закладам освіти години навчального навантаження для перерозподілу між освітніми компонентами використовувати для збільшення кількості годин на вивчення громадянської та історичної освітньої галузі: у 5 класі – до 2 год. на тиждень, у 6 та у 7 класі – до 3 год. на тиждень. Для реалізації громадянської та історичної освітньої галузі в 6–7 класах може бути обрано такі варіанти поєднання освітніх компонентів: варіант 1 – інтегрований курс громадянської та історичної освітньої галузі; варіант 2 – інтегрований курс історії та курс громадянської освіти; варіант 3 – історія України, всесвітня історія, громадянська освіта. Оскільки для 6 класу серед Модельних навчальних програм (далі – МНП) лише МНП інтегрованих курсів («Історія України. Всесвітня історія. 6 клас», «Україна і світ. Вступ до історії України та громадянської освіти. 5–6 клас», «Досліджуємо історію і суспільство. 5–6 клас») пропонуємо в 6 класі поєднувати освітні компоненти галузі за 1 або 2 варіантом. Для учнів 5-7-х класів чинними є МНП: «Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас», «Історія України. Всесвітня історія. 6 клас», «Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)», «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5-6 класи (інтегрований курс)», «Історія України. 7-9 клас», «Всесвітня історія 7-9 класи», «Історія: Україна і світ. 7-9 класи (інтегрований курс)» з якими можна ознайомитися на сайтах Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» та Міністерства освіти і науки України (далі – МОН України). Для учнів 5-х класів спеціальних закладів загальної середньої освіти (для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку) чинною залишається модельна навчальна програма «Вступ до історії України та громадянської освіти» (авт. Косенко Ю.М.) (наказ Міністерства освіти і науки України від 26.04.2022 № 383 «Перелік модельних навчальних програм для спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами, яким надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»); для учнів 7-х класів спеціальних закладів загальної середньої освіти чинною є модельна навчальна програма «Історія України» для 7-9-х класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку (авт.: Тороп К.С., Василенко Б.В., Ляшенко В.В.) наказ МОН України від 13.06.2023 № 724. Модельні навчальні програми слугують основою для розроблення навчальних програм, навчальної та навчально-методичної літератури для 5–9 класів і вможливають реалізацію закладами освіти академічної свободи. Акцентуємо увагу, що навчальні предмети «Вступ до історії України та громадянської освіти. 5 клас», «Досліджуємо

історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)», «Україна і світ. Вступ до історії та громадянської освіти. 5-6 класи (інтегрований курс)» для учнів 5-х класів громадянської та історичної освітньої галузі належать до адаптаційного циклу базової середньої освіти та носять інтегрований і пропедевтичний характер. Особливостями навчального курсу «Історія України. Всесвітня історія» для 6-х класів є: вивчення історичного матеріалу за хронологічним і змістово-логічним принципом, у поєднанні навчального матеріалу давньої історії України всесвітньої історії, громадянської освіти; поєднання аудіо та візуального сприйняття інформації та роботи з нею; вироблення навиків здобування та використання інформації, її критичного осмислення; формування загальних уявлень, системи цінностей, замість заучування дат, термінів, понять, біографій. Одним із ключових складників Державного стандарту базової середньої освіти є інтеграція. Тому її доцільно реалізовувати через: розгляд подій і процесів історії України у контексті світової; дослідження впливу світових подій і процесів на події в Україні. Організуючи освітній процес у 5-7-х класах, учитель має підтримувати пізнавальну та соціальну активність учнів, спрямовану на: використання учнями цифрових технологій для пошуку історичної інформації, її добору, перевірки, упорядкування та поширення; формування вмінь учнів працювати в групі; визначати ризики та наслідки впливу людини на довкілля; уміння аналізувати та узагальнювати здобуту інформацію. Під час навчання історії у 5-7-х класах доцільно: поєднувати фронтальну (бесіди, колективне обговорення) та індивідуальну роботи з груповою; активно використовувати дослідницьку, пошукову, творчу роботи; створювати імітаційні життєві ситуації; реалізовувати творчі, дослідницькі проєкти; здійснювати віртуальні екскурсії тощо. Окрім того, наголошуємо на диференціації навчання, використовуючи на уроках історії вправи різного рівня складності з визначенням історичної постаті, аналізу історичного джерела; вправи для роботи з історичною (контурною) картою, що дасть можливість учням відчувати успіх у виконанні завдань. Звертаємо увагу, що системне застосування форм, методів і прийомів активного навчання історії, а саме: мозковий штурм, дискусія, рольова гра, моделювання, аналіз кейсів; проєктна технологія, робота в малих групах має поєднуватися з іншими формами та методами навчання, такими, як: робота з підручником, картою, відео та аудіо джерелами тощо. Для посилення мотивації навчання учнів, рекомендуємо на уроках створювати емоційно-психологічний стан учнівства, за якого учні не боятимуться висловлювати думки. Беручи до уваги вікові особливості пізнавальної активності учнів, рекомендуємо використовувати в освітньому процесі комплекти навчально-методичного забезпечення громадянської та історичної освітньої галузі для учнів 5-7-х класів, із якими можна ознайомитися на сайтах установ і видавництв: Інституту педагогіки НАПН України (<https://undip.org.ua/to-teachers/textbooks/>), «Літера» (<http://surl.li/tzhkp>), «Гене́за» (<https://www.geneza.ua/>), «Оріон» (<http://surl.li/tzhkh>), «Ранок» (<https://www.ranok.com.ua/>) тощо. Розробляючи календарно-тематичне планування та навчальну програму, вчителі самостійно можуть змінювати порядок вивчення розділів, тем, окремих питань у межах теми, визначати періодичність та чергування видів діяльності, закладати види і форми контролю й оцінювання результатів навчання відповідно до груп результатів, указаних у Державному стандарті базової середньої освіти та МНП. Укладені вчителями навчальні програми затверджує педагогічна рада закладу загальної середньої освіти. Наголошуємо, що формати проведення уроків учитель обирає особисто. Звертаємо увагу, що з електронними версіями підручників з історії України та всесвітньої історії для учнів 5-7-х, 8-11-х класів, що рекомендовані МОН України, можна ознайомитися на сайті Інституту модернізації змісту освіти за покликанням.

У навчанні учнів історії та громадянської освіти Міністерство освіти і науки України рекомендує використовувати посібники «Нариси з історії Криму XVIII – початку XIX ст.: додатковий матеріал для вчителів» для 7–8 класів загальної середньої освіти / Цалик С.М., Мокрогуз О. П., Волошенюк О. В. / за редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф., Євтушенко Р. І.», «Історія Криму першої половини XX ст. Нариси. Навчальний посібник 10 клас.» / Цалик С. М., Мокрогуз О. П., Волошенюк О. В. / за редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф., Євтушенко Р. І.», «Нариси з історії Криму у XX ст.: 1939–1990 рр.: додатковий матеріал для вчителів для 10 класу загальної середньої освіти. Навчально-методичний посібник / Цалик С. М., Мокрогуз О. П., Волошенюк О. В. / за редакцією Волошенюк О. В., Євтушенко Р. І.», Нариси з історії Криму у XXXXI ст.: 1990– 2014 рр.: додатковий матеріал для вчителів для 11 класу загальної середньої освіти. Навчально-методичний посібник / Цалик С. М., Мокрогуз О. П., Волошенюк О. В. / За редакцією Волошенюк О. В., Євтушенко Р. І.», «Нариси з історії Криму (2015–2022): додатковий матеріал для вчителів 10 класу загальної середньої освіти, викладачів педагогічних вишів: Навчально-методичний посібник / Цалик С. М., Мокрогуз О. П., Волошенюк О. В. / За редакцією Волошенюк О. В.».

Видання доступні за такими покликаннями: <https://www.aup.com.ua/book-review/dodatkovyi-materiali-do-urokiv-istorii/>, <https://www.aup.com.ua/book-review/istoriya-krimu-pershoi-polovini-khkh-st-na/>, <https://www.aup.com.ua/book-review/19786-2/>, <https://www.aup.com.ua/book-review/narisi-z-istoriikrimu-u-khkh-khkh-st-1990-2014-r/>, <https://www.aup.com.ua/book-review/narisi-z-istorii-krimu-2015-2022-navchalnomet/>

Також рекомендуємо книгу «Українська історія в кінофільмах: посібник для вчителя / Волошенюк О. В., Мокрогуз О. П., Новікова Л. Є., Тримбач С. В, Черков Г. А. / за редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф.». <https://aup.com.ua/ukrainska-istoriya-v-kinofilmakh-pos/>. Звернення до українських кінотекстів дасть змогу популяризувати кінематографічну грамотність та через призму мистецьких творів дискутувати про конфліктні ситуації і складні соціальні процеси в Україні. Матеріали можуть бути використані під час вивчення курсів за вибором, факультативів, виховних годин, занять гуртків юних істориків, журналістів тощо. При викладанні історії та громадянської освіти рекомендуємо використовувати такі видання: «Освітні практики із запобігання інфодемії, або Як не ізолюватися від правди. Навчальний посібник / за редакцією Волошенюк О., Іванова В., Кулакова А.» (<https://aup.com.ua/osvitni-praktiki-iz-zapobigannyainfo/>) та відповідний відеокурс <https://medialiteracy.org.ua/videokurs-osvitnipraktyky/>); «НАТО – сила, що захищає мирних громадян» / Т. Бакка, О. Волошенюк, О. Желіба, Р. Євтушенко, Т. Мелешенко, О. Мальований, О. Мокрогуз; за редакцією О. Волошенюк, С.Дьоми

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodrecomendazii/2023/03/10/PosibnykNATO.syla.shcho.zakhyshchaye.myrnykh.hromadyan.10.03.2023.pdf>. Державний стандарт базової середньої освіти містить значний медіа освітній потенціал. Для його реалізації створено дві навчальні програми курсу за вибором «Основи медіаграмотності» для 7–8 класів закладів загальної середньої освіти і «Основи медіаінфомедійної грамотності» для 10–11 класів закладів загальної середньої освіти, яким надано гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі». На методичних ресурсах Академії української преси (<https://aup.com.ua/>) є рубрика «Медіаграмотність в умовах війни», де вчительство може знайти нові розробки занять (https://toolbox.medialiteracy.org.ua/predmet/mediagramotnist-vumovahvijny/page/2/?post_types=toolbox). Рубрика постійно оновлюється. Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) у межах проєкту «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» розроблені онлайн курси, універсальні уроки, покликані допомогти критично аналізувати інформацію і бути стійкими до

інформаційних впливів, навчальні й просвітницькі матеріали та курси з підвищення кваліфікації: онлайн-курс з медіаграмотності «Very Verified» <https://study.edera.com/uk/courses/course/2118>. Курс надає практичні навички медійної та інформаційної грамотності. Курс розроблений спільно з платформою онлайн освіти EdEra і базується на новітніх розробках онлайн-навчання, таких як мобільне навчання, мікронавчання та змішане; - універсальний урок для учнів 8– 11 класів: «Медіаграмотність під час війни: як вистояти в інформаційному потоці» <https://drive.google.com/drive/folders/1dIj67HTGvcgIVdVEQntifL1RWLmkLbVS?usp=sharing> - набір для класної та позакласної роботи «Як аналізувати медіа критично» https://filter.mkip.gov.ua/wp-content/uploads/2021/08/l2d-s_universal_handouts-1.pdf. Ці матеріали сприятимуть розвитку навичок критичного сприйняття інформації, зокрема вміння відрізняти факти від суджень, ідентифікувати різні види маніпуляцій (у заголовках, фото, відео, соціологічних даних), прояви пропаганди і мови ворожнечі, ефективно шукати інформацію, безпечно комунікувати в соціальних мережах. Картки розроблені на основі прикладів, порівнянь та роз'яснень; - просвітницьке відео «Корисні звички інформаційної гігієни на кожен день» <https://www.youtube.com/watch?v=nIBXC59tkwg> - «Набір вправ із медіаграмотності для батьківських зборів. https://drive.google.com/drive/folders/1ljencs5TMYKitBpoaoK_9-eAqHjTj6N онлайн-курси «Медіаграмотний спротив: будуємо аргументовані діалоги» та «Медіаграмотний спротив: спілкуємось на рівних». Курси покликані розвинути навички соціальної толерантності, побудови аргументованих діалогів, протидії мікроагресії та толерантного ставлення до гендерних особливостей співрозмовників. Пройти навчання на курсі «Медіаграмотний спротив: будуємо аргументовані діалоги» можна за покликанням: <https://eduhub.in.ua/courses/onlayn-kurs-mediagramotniy-sprotiv-buduyemoargumentovani-dialogi>; на курсі «Медіаграмотний спротив: спілкуємось на рівних» за покликанням: <https://eduhub.in.ua/courses/onlayn-kurs-mediagramotniysprotiv-spilkuemos-na-rivnih> У контексті підготовки до реформування профільної школи України варто звернути увагу на організацію навчання курсів за вибором учнівства, зокрема курсу «Республіка Корея: історія дива на річці Хан», з програмою якого, матеріалами для учнів (Програма навчального курсу за вибором учнів профільної загальноосвітньої школи (10-11 класи) «Республіка Корея: історія дива на річці Хан» (17 годин) / К Баханов, С. Троян, С. Баханова. Рівне:Волинські обереги, 2024. 47 с.; Республіка Корея: історія дива на річці Хан. Матеріали до навчального курсу за вибором учнів профільної загальноосвітньої школи (10–11 класи): посібник для учнів і вчителя / К. Баханов, С. Баханова, Ю. Білай, Р. Євтушенко, І. Костюк, С. Троян; за ред. К. Баханова. Рівне:Волинські обереги, 2024. 352 с.), а також презентаціями, відеоматеріалами, розробками уроків українських і закордонних учителів можна познайомитися за покликанням: <https://novadoba.org.ua/korea/materialy-kursu.php> Із метою формування в учнів кінематографічних знань через призму мистецьких творів (українських кінофільмів), рекомендуємо до використання на уроках історії посібник «Українська історія в кінофільмах», з яким можна ознайомитися за покликанням: <http://surl.li/iavoy>.

Запитання

- ✓ Яким чином державні стандарти освіти сприяють інтеграції громадянської та історичної освіти у 5-7 класах?
- ✓ Які моделі навчальних програм (МНП) рекомендуються для вивчення громадянської та історичної освіти в 5-7 класах, і чим вони відрізняються?
- ✓ Яким чином можна організувати освітній процес, щоб забезпечити інтеграцію різних дисциплін у рамках громадянської та історичної галузі?

- ✓ Які рекомендації щодо використання цифрових технологій для навчання історії та громадянської освіти є в сучасних навчальних програмах?
- ✓ Як на уроках історії у 5-7 класах можна поєднувати фронтальне навчання з груповою роботою для розвитку критичного мислення?
- ✓ Яким чином можна організувати дослідницьку та проектну діяльність учнів для поглибленого вивчення історичних подій та суспільних процесів?
- ✓ Як диференціація навчання допомагає учням різного рівня підготовки досягати успіхів у вивченні історії та громадянської освіти?
- ✓ Які методи та форми навчання, на думку Міністерства освіти і науки України, є найбільш ефективними для викладання громадянської та історичної освіти?
- ✓ Які інтеграційні курси для учнів 5-7 класів пропонує Міністерство освіти і науки України, і як вони можуть допомогти учням краще розуміти історичні та громадянські процеси?

Тема 5. Урок як основна форма навчання історії і суспільствознавчих предметів

підготовка уроку в класах з поглибленим вивченням історії

Лекція. Семінар. Практичне заняття.

Основна

Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. №2145-VIII зі змінами 23.04.2024.

Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 №463-XI.

Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 №988-р).

Наказ МОНУ ВІД 09.08.2024 №1120 «Про внесення змін до Типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти».

Наказ МОНУ від 02.08.2024 №1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання». 6. Наказ МОНУ від 03.06.2008 №496 «Про затвердження інструкції з ведення класного журналу учнів 5-11(12)-х класів загальноосвітніх навчальних закладів».

Порядок переведення учнів (вихованців) закладів загальної середньої освіти до наступного класу, затвердженого наказом МОНУ від 14.07.2015 №762 (у редакції наказів МОНУ від 08.05.2019 №621, від 01.03.2021).

Про затвердження Рекомендацій щодо використання модифікованих програм з української мови, української літератури, історії України, географії для закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 16.05.2024 № 701.

Лист МОНУ від 30.08.2024 №1.1/15776-24 «Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році».

Модельні навчальні програми для 5-9 класів Нової української школи

<https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

Календарно-тематичне планування уроків. "Всесвітня історія. Історія України. Інтегрований курс. 6 клас" [Текст] : до підручника О. Пометун, П. Мороз, Ю. Малієнко. Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. 2014. № 7/8. С. 8–9.

Підготовка вчителя до уроку історії. Режим доступу:

https://historicalpro.at.ua/publ/dosvid_roboti_vchitelja_istoriji/metodichni_rekomendaciji/pi_gotovka_vchitelja_istoriji_do_uroku/3-1-0-34

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. К.: Генеза, 2006. 328 с.

Методика компетентісно орієнтованого навчання всесвітньої історії у 7-му класі : методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.

Методика розвитку критичного мислення учнів ліцею на уроках історії: методичний посібник [Електронне видання]. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 250 с.

Актуальні питання компетентісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в ліцеї : методичний посібник [Електронне видання] /

Кришмарел В. Ю., Малієнко Ю. Б., Мацейків Т. І., Ремех Т. О. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 334 с.

Викладання предметів освітньої галузі «ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТА» у 5-6 класах Нової української школи (методичні рекомендації) / Фарбак Т. М. ЧОППО імені К. Д. Ушинського, 2023. 31 с.

Додаткова

- Попель, С. Нові можливості сучасної освіти, або Тріарний урок [Текст] Заступник директора школи. 2015. № 10. С. 40–43.
- Приходько, А. Яким бути шкільному підручнику з історії? [Текст] / А. Приходько // Історія в
- Мисан В. До проблеми змісту курсів історії. Історія в школах України. 2007. № 7. С. 23–28.
- Мисан В. Розподіл навчального часу на уроках історії як дидактична проблема. Історія в школах України. 2006. № 7. С. 22–29.
- Мисан В. Характеристика уроку з пропедевтичного курсу історії. Історія в школі. 2001. № 5. С. 26–31.
- Пометун.О. Запитання як найважливіший спосіб взаємодії вчителя й учнів у процесі навчання. Історія в школах України. 2006. № 3. С. 25–29.
- Пометун О. Компетентнісний підхід у сучасній історичній освіті. Історія в школах України. 2007. № 6. С. 3–7.
- Приходько А. Нові освітні технології та способи їх реалізації. Історія в школі. 2005. № 2. С. 23–29.
- Бадюк, І. Мотивація як чинник професійного зростання вчителя. Директор школи. Шкільний світ. 2019. № 2. С. 51–55.
- Бабанов К. Лабораторно-практичні роботи з історії (методичний посібник для вчителів). – К.: Генеза, 1996. – 208 с. 2. Голованів С. Нетрадиційні уроки історії з використанням історичних мінівистав // ІВШУ. – 1996. - № 2. – С. 29 – 34. 3. Гора П. Підготовка учителя к уроку //ПІВШ. – 1984. - № 3. - С. 58 – 64.
- Кузьменко О. Урок-семінар. ІВШУ. 2001. № 2.С. 29 – 31.
- Сотниченко В. Урок історії, нові технології навчання. ІВШУ. 1997.№ 8. С. 16 – 22.
- Гринь О. З досвіду роботи з обдарованими дітьми в ході вивчення історії. Матеріали науково-практичної конференції "Четверті Фльорівські читання". Чернігів, 2015. С. 87 - 90.
- ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ: ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ, ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ. Упор. Л.Ф. Пашко, О.П. Коваленко, Л.І. Симоненко. Полтава: ПОІППО, 2008. 196 с.

Методичні рекомендації

Проаналізуйте основні методи викладання історії в сучасній школі. Які з них є найбільш ефективними для формування історичної грамотності учнів? Розкрийте роль викладання історії у формуванні громадянської свідомості учнів. Як історичні знання допомагають учням розуміти сучасні суспільні та політичні процеси?

Досліджуйте значення вивчення історії у контексті національної ідентичності. Яким чином уроки історії сприяють розвитку національної свідомості та патріотизму у молоді? Як нові технології можуть сприяти більш глибокому розумінню історичних подій та процесів?

Проаналізуйте, як семінарне заняття з історії може сприяти розвитку критичного мислення у студентів. Які питання допомагають залучити учнів до активного обговорення історичних проблем? Розкрийте значення використання різних типів джерел (письмових, усних, археологічних) на семінарі. Як ці джерела допомагають студентам будувати об'єктивне уявлення про минуле? Досліджуйте роль дискусій на семінарах з історії в розвитку аналітичних навичок учнів. Як організувати семінар так, щоб кожен учень зміг висловити свою точку зору і правильно аргументувати її?

Проаналізуйте використання історичних карт та атласів на практичних заняттях. Як ці інструменти допомагають учням краще уявити зміни в територіальному устрої та

розвитку держав? Розкрийте значення практичних завдань з аналізу історичних джерел на уроках історії. Які методи аналізу джерел є найбільш ефективними для виявлення достовірності інформації? Досліджуйте роль практичних занять у розвитку навичок історичного мислення. Як можна стимулювати учнів до глибокого аналізу подій, застосовуючи різноманітні підходи та методи навчання? Наведете приклади завдань, які можна використовувати під час практичного заняття для розвитку умінь аналізувати причини та наслідки історичних подій. Як ці завдання допомагають учням зрозуміти історичні процеси? Висвітліть важливість використання сучасних технологій (мультимедіа, онлайн-ресурсів) під час практичних занять з історії. Як ці інструменти допомагають створити більш інтерактивну атмосферу і сприяють ефективному засвоєнню матеріалу?

Індивідуальне завдання

Проаналізуйте практичні заняття в програмах історії 5-9 класів.

Практичне завдання

Запитання

Лекція, семінар, практикум як форми організації навчального процесу у школі.

Висвітліть особливості проведення лекції.

Чим шкільна лекція відрізняється від вузівської? Коли лекція ефективна?

Проаналізуйте методику організації семінару.

Що таке урок-практикум?

Самостійна робота

Тема 6. Компетентнісний, діяльнісний і особистісно-орієнтований підходи на уроках історії. Особливості навчання історії в 5-9 класах.

Література

ОСНОВНА

Актуальні питання компетентісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в ліцеї : методичний посібник [Електронне видання] / Кришмарел В. Ю., Малієнко Ю. Б., Мацейків Т. І., Ремех Т. О. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 334 с.

Викладання предметів освітньої галузі «ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТА» у 5-6 класах Нової української школи (методичні рекомендації) / Фарбак Т. М. ЧОППО імені К. Д. Ушинського, 2023. 31 с.

Галицька-Дідух Т. В., Гречановська О. В., Батарейна І. О., Гурська В. А., Бабік І. В. Гейміфікація як засіб індивідуалізації навчання XXI століття. Лодзь: Futurity Research Publishing, 2025. 203 с.

ГПО-оцінювання-2025. Путівник, затверджений наказом МОН № 418 від 6 березня 2025 року (зі змінами від квітня та липня). (дата звернення: 12.01.2025).

<https://educationforlife.mon.gov.ua/wp-content/uploads/2025/10/gio-ociniuvannia-2025-putivnik.pdf> (дата звернення: 12.06.2025).

Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyizagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 12.01.2025).

Діагностичне тестування: як працювати з тестами та їхніми результатами: методичний посібник / Берендєєв С., Косенчук Ю., Лисогор Л. Київ, 2023. 35 с.

Закон України "Про освіту"

Закон України "Про повну загальну середню освіту"

Застосування професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: звіт за результатами дослідження / [Софій Н., Новик І., Стягунова О., Венгловська О., Борисенко Ю., Порфірян І.]; за заг.ред. Н.Софій. УІРО. 2024. 54 с.

Концептуальні засади реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/66a/b9c/8cd/66ab9c8cd027a336734100.pdf> (дата звернення: 12.01.2025).

Методика викладання історії в школі: навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти історичних факультетів. 3-є вид. доповнене і виправлене [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. 150 с.

URL:<https://drive.google.com/file/d/1bHY93c5-NcoQvFa10IIRPlmMExw7Cc-j/view> (дата звернення: 12.01.2025)

Методика компетентісно орієнтованого навчання всесвітньої історії у 7-му класі : методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.

Методика розвитку критичного мислення учнів ліцею на уроках історії: методичний посібник [Електронне видання]. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 250 с.

Модальні навчальні програми для 5 - 9 класів. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovdzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

<https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/hromadians-ka-ta-istorychna-osvitnia-haluz/> (дата звернення: 12.01.2025)

Наказ Міністерства освіти і науки України 30 липня 2024 року № 1072

«КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1072729-24#Text> (дата звернення: 12.01.2025)

Нова українська школа: путівник для вчителя 5–6 класів : навчально-методичний посібник / за ред. А. Л. Черній ; відп за вип. В. М. Салтишева. Рівне : РОІППО, 2022. 168 с.

НУШ у базовій середній освіті: громадянська та історична освітня галузь (6 клас) / укладач: Замулко О.І., завідувач координаційного центру професійного розвитку особистості КНЗ «ЧОПОПП Черкаської обласної ради». Черкаси, 2023. 60 с.

Основи інтегрованого навчання учнів громадянської освіти та історії в 5–6 класах: методичний посібник / Пометун О. І., Гупан Н. М., Ремех Т. О., Сєрова Г. В. За загальною редакцією О. І. Пометун. [Електронне видання]. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024. 133 с.

Пометун О. І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. К.: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. К.: Генеза, 2005. 328 с.

Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання. URL <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia> (дата звернення: 12.01.2025).

Нова система оцінювання <https://nus.org.ua/2025/11/14/yak-nova-systema-otsinyuvannya-u-gromadyanskij-ta-istorychnij-galuzi-dopomagaye-pobachyty-postup-uchnya-golovne-z-vebinaru/?fbclid=IwdGRzaAOFimJjbGNrA4WKTGV4dG4DYWVtAjExAHNydGMGYX>

[BwX2lkDDM1MDY4NTUzMtCyOAhhYWxsc2l0ZQIyNQABHozwXYlPtLxrcEGrwK9j7MA9xbvZHB9qc_b1yPyUvYXAwUuAd3Y3pkgbMllv_aem_tgHFCI284Wia7n1dSj1Igg](#)

Програми середньої загальноосвітньої школи. Історія України 5-11 класи. Всесвітня історія. 6-11 класи. К., 2025.

Професійний стандарт за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", "Вчитель закладу загальної середньої освіти", "Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)" (наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 грудня 2020 року № 2736)

Психологічний супровід і підтримка учасників освітнього процесу в умовах запровадження Нової української школи (з досвіду роботи фахівців психологічної служби) : метод. посібник / уклад. В. В. Байдик. Харків : Друкарня Мадрид, 2018. 102 с.

Реалізація завдань громадянської та історичної освітньої галузі в контексті нового Державного стандарту базової середньої освіти (з досвіду роботи вчителів громадянської та історичної освітньої галузі) / укладачі: Н. С. Чертова, І. В. Відіборенко. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2023. 70 с.

Як нова система оцінювання у громадянській та історичній галузі допомагає побачити поступ учня. Головне з вебінару. URL: <https://nus.org.ua/2025/11/14/yak-nova-systema-otsinyuvannya-u-gromadyanskij-ta-istorychnij-galuzi-dopomagaye-pobachyty-postup-uchnya-golovne-z-vebinaru/> (дата звернення: 12.11.2025).

ДОДАТКОВА

Компетентнісний підхід до вивчення історії на прикладах підручників з всесвітньої історії. Історія в рідній школі. Науково-методичний журнал. 2020. Листопад–грудень. № 6 (224). С. 19–21.

Пометун О. Вчимося ставити запитання: чи актуально це для сучасного вчителя історії? Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: збірник тез І Всеукраїнської науково практичної інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», (Київ, 30 вересня 2019 р. С. 107–110. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/717282>.

Пометун О., Гупан Н., Власов В. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 208 с. URL:

https://scholar.google.ru/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=pwN4aRIAAAJ&citation_for_view=pwN4aRIAAAJ:7PzIFSSx8tAC.

Бондар С. П. Компетентність особистості інтегрований компонент навчальних досягнень учнів / С. П. Бондар // Біологія і хімія в школі. – 2003. – № 2. – С. 8–9.

Гриценко А. Формування інформаційної компетентності: аналіз теоретичного поняття. Історія в школі. 2013. Липень–серпень. С. 12–15.

Гриценко А. Дослідження структури та складових елементів інформаційної компетентності старшокласників у процесі її формування. Історія в сучасній школі. 2013. № 10. С. 27–24.

Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. К. : «К.І.С.», 2004.

Малієнко Ю. Б. Методика компетентнісно орієнтованого навчання всесвітньої історії у 7-му класі : методичний посібник / Ю. Б. Малієнко. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.

https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/navchalno_metodychnyy-posibnyk.pdf

<https://ispukr.org.ua/articles/22/%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%D0%A2%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BF.pdf>

Шеремет М. Педагогічний потенціал історичної дисципліни в творчому розвитку учнів загальноосвітніх навчальних закладів: інтегративний підхід. Історія в сучасній школі. 2013. № 11. С. 40 – 44.

Бабенко Л. Г. Діяльнісний підхід на уроках історії https://bilyky-one.at.ua/MetodRozrobky/babenko_l-g-dijalnisnij_pidkhid_na_urokakh_istorij.pdf

Роговенко М.М. Аналіз, синтез, порівняння – конструюючі елементи творчого мислення старшокласників на уроках історії // Наука і сучасність: Збірник наукових праць Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. – К., НПУ імені М.П.Драгоманова, 2004. Том 46. – С. 88-95.

Пометун О. Малієнко, Ю. Б. (2018) Інтегрування ключових компетентностей у зміст історичної освіти в ліцеї. Український історичний журнал. (4), 91–98. <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/456/386>

Пометун О. Методологія створення інтегрованого курсу з історії та громадянської освіти для 5-го класу (на прикладі модельної програми й підручника "Досліджуємо історію і суспільство") [Електронний ресурс] Проблеми сучасного підручника. 2022. Вип. 28. С. 115-132. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2022_28_13

Малієнко, Ю. (2019). Компетентнісно орієнтовані завдання у змісті курсів історії в ліцеї: суть, структура, класифікація, значення. Український Педагогічний журнал, (3), 111–118. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-3-111-118>

Малієнко, Ю. (2019). Компетентнісно орієнтовані завдання у змісті курсів історії в ліцеї: суть, структура, класифікація, значення. Український Педагогічний журнал, (3), 111–118. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-3-111-118>

Малієнко, Ю. Б. (2020) Ключові компетентності як інтегративний показник Нової української школи. Інноваційна діяльність педагога в умовах реформування освітньої галузі. Ч. I, 140–141.

Методичні рекомендації

Проаналізуйте актуальність особистісно-орієнтованого підходу в сучасній освіті. Основні принципи та особливості цього підходу в навчанні історії. Необхідність оцінювання ефективності підходу для забезпечення прогресу учнів. **Критерії оцінювання ефективності особистісно-орієнтованого навчання.** Зміна рівня мотивації учнів до вивчення історії. Використання портфоліо учня як засобу відстеження прогресу. Спостереження за поведінкою учнів під час уроків (активність, ініціативність, взаємодія). Опитування учнів та їхніх батьків щодо ставлення до навчального процесу. Проведення самооцінки та рефлексії учнями щодо власних досягнень.

Визначіть найбільш ефективних способів оцінювання особистісно-орієнтованого підходу. Необхідність комплексного підходу до аналізу ефективності навчання.

Визначте особливості навчання історії в 5-9 класах (врахування вікових особливостей). Значення врахування вікових особливостей у навчанні історії. Основні психолого-педагогічні особливості учнів 5-9 класів.

Учні 5-6 класів: розвиток наочно-образного мислення, потреба в емоційному поданні матеріалу. Учні 7-9 класів: перехід до абстрактного мислення, розвиток критичного аналізу та самостійності.

Роль інтересу та мотивації у вивченні історії в різні вікові періоди. Психологічні аспекти сприйняття історичних подій: формування уявлень про час, причинно-наслідкові зв'язки.

Проблемне питання. Проаналізуйте можливі труднощі, з якими стикаються учні 5-9 класів при вивченні історії. Які методи можуть допомогти подолати ці труднощі?

Висвітліть роль емоційного компоненту у навчанні історії в 5-9 класах. Як емоційне залучення впливає на засвоєння історичного матеріалу? Які методи допомагають зробити уроки історії більш захопливими та змістовними?

Запитання.

- ✓ Основні принципи та особливості особистісно-орієнтованого підходу в навчанні історії.
- ✓ Визначте роль інтересу та мотивації у вивченні історії в різні вікові періоди. Значення урахування вікових особливостей для ефективного навчання історії.
- ✓ Необхідність адаптації методів викладання та оцінювання відповідно до психолого-педагогічних характеристик учнів.
- ✓ Перспективи удосконалення підходів до навчання історії в 5-9 класах.

Тема 7. Групова та індивідуальна робота на уроках історії

Інтеграція групової та індивідуальної роботи в навчальний процес

Література

ОСНОВНА

Актуальні питання компетентнісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в ліцеї : методичний посібник [Електронне видання] / Кришмарел В. Ю., Малієнко Ю. Б., Мацейків Т. І., Ремех Т. О. Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2021. 334 с.

Викладання предметів освітньої галузі «ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТА» у 5-6 класах Нової української школи (методичні рекомендації) / Фарбак Т. М. ЧОППО імені К. Д. Ушинського, 2023. 31 с.

Закон України "Про освіту"

Закон України "Про повну загальну середню освіту"

Застосування професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: звіт за результатами дослідження / [Софій Н., Новик І., Стягунова О., Венгловська О., Борисенко Ю., Порфірян І.]; за заг.ред. Н.Софій. УІРО. 2024. 54 с.

Концептуальні засади реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/66a/b9c/8cd/66ab9c8cd027a336734100.pdf> (дата звернення: 12.01.2025).

Методика компетентнісно орієнтованого навчання всесвітньої історії у 7-му класі : методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. 96 с.

Методика розвитку критичного мислення учнів ліцею на уроках історії: методичний посібник [Електронне видання]. Київ: КОНВІ ПРИНТ, 2021. 250 с.

Модальні навчальні програми для 5 - 9 класів. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

<https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/hromadians-ka-ta-istorychna-osvitnia-haluz/> (дата звернення: 12.01.2025)

Нова українська школа: путівник для вчителя 5–6 класів : навчально-методичний посібник / за ред. А. Л. Черній ; відп за вип. В. М. Салтишева. Рівне : РОІППО, 2022. 168 с.

НУШ у базовій середній освіті: громадянська та історична освітня галузь (6 клас) / укладач: Замулко О.І., завідувач координаційного центру професійного розвитку особистості КНЗ «ЧОППОП Черкаської обласної ради». Черкаси, 2023. 60 с.

Основи інтегрованого навчання учнів громадянської освіти та історії в 5–6 класах: методичний посібник / Пометун О. І., Гупан Н. М., Ремех Т. О., Сєрова Г. В. За загальною редакцією О. І. Пометун. [Електронне видання]. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024. 133 с.

Пометун О. І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. К.: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. К.: *Генеза*, 2005. 328 с.

Сучасні методи групової роботи з учнями : науково-методичний посібник / укладачі : Буряк О. О., Кечик О. О. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 103 с.

ДОДАТКОВА

Надольська О. А. Групова робота на уроках історії як засіб соціалізації учнівської молоді. Таврійський вісник освіти. 2014. № 1(1). С. 144-151. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2014_1\(1\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2014_1(1)_27).

Крамаренко С. Г. Активні методи в системі особистісно орієнтованого навчання / С. Г. Крамаренко // Відкритий урок. 2002. № 5–6. С. 40–42.

Ткаченко, Т., Соловйова, Т., & Ткаченко, О. (2023). ГРУПОВА РОБОТА ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ І ОСНОВ ПРАВОЗНАВСТВА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ. *Society. Document. Communication. Соціум. Документ. Комунікація*, (18), 272-294. <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2023-18-272-294>.

Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: монографія. Запоріжжя: Просвіта, 2000. 160 с.

Горностай П.П. Методи групової роботи в системі освіти. Київ: Міленіум, 2017. 64 с.

Література

Сучасні методи групової роботи з учнями : науково-методичний посібник / укладачі : Буряк О. О., Кечик О. О. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 103 с.

Надольська О. А. Групова робота на уроках історії як засіб соціалізації учнівської молоді / О. А. Надольська // Таврійський вісник освіти. 2014. № 1(1). С. 144-151. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2014_1\(1\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2014_1(1)_27).

Крамаренко С. Г. Активні методи в системі особистісно орієнтованого навчання / С. Г. Крамаренко // Відкритий урок. 2002. № 5–6. С. 40–42.

Ткаченко, Т., Соловйова, Т., & Ткаченко, О. (2023). ГРУПОВА РОБОТА ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ І ОСНОВ ПРАВОЗНАВСТВА В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ. *Society. Document. Communication. Соціум. Документ. Комунікація*, (18), 272-294. <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2023-18-272-294>.

Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі: монографія. Запоріжжя: Просвіта, 2000. 160 с.

Горностай П.П. Методи групової роботи в системі освіти. Київ: Міленіум, 2017. 64 с.

Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання.

Київ: А.С.К., 2004. 192 с.

Шевчук Л.М. Форми й види групової роботи учнів. Педагогіка і психологія. Вісник АПН України: наук.-теорет. та інформ. журн. Нац. акад. пед. наук України. 2011. № 2. С. 54-62.

Яковенко Г.Г. Методика навчання історії: навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво ХНАДУ, 2017. 324 с.

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. К.: Генеза, 2006. 328 с.

Методичні рекомендації

Проаналізуйте значення інтеграції групової та індивідуальної роботи у процесі вивчення історії. Які основні переваги та виклики виникають при поєднанні цих двох підходів? Розгляньте, як групова робота сприяє розвитку навичок комунікації, критичного мислення та колективного аналізу історичних подій, тоді як індивідуальна діяльність допомагає учням поглиблено осмислювати матеріал, формувати власні висновки та вдосконалювати навички роботи з джерелами. Наскільки ефективним є такий підхід у різних класах, особливо з урахуванням вікових особливостей учнів 5–9 класів?

Розкрийте роль учителя у процесі інтеграції групової та індивідуальної роботи на уроках історії. Як педагог може організувати навчальний процес таким чином, щоб ці дві форми діяльності гармонійно доповнювали одна одну? Визначте, які методи та прийоми допомагають збалансувати співпрацю між учнями у групах та їхню

самостійну аналітичну роботу. Чи варто використовувати диференційований підхід до завдань, коли складність роботи в групі та індивідуально може змінюватися залежно від рівня підготовленості учнів? Наведіть конкретні приклади уроків, де така взаємодія буде найбільш продуктивною.

Дослідіть ефективні методики, що дозволяють поєднати групову та індивідуальну роботу при вивченні історичних тем. Як можна організувати урок так, щоб спочатку учні працювали в групах над дослідженням історичного питання, а потім закріплювали знання через індивідуальну рефлексію або написання коротких історичних есе? Наприклад, при вивченні теми «Причини та наслідки Французької революції» групи можуть аналізувати різні аспекти події (економічні, політичні, соціальні чинники), а потім кожен учень самостійно формує висновки щодо впливу цих чинників на подальший розвиток європейських країн. Які ще теми доцільно вивчати за такою схемою?

Наведіть приклад успішної інтеграції групової та індивідуальної роботи на конкретному уроці історії. Розгляньте один із підходів, наприклад, метод проєктного навчання або дослідницькі завдання. Як у такому форматі змінюється роль учня та вчителя? Які результати можна очікувати, якщо, наприклад, учні у групах створюють історичні плакати або презентації, а потім індивідуально пишуть есе, висловлюючи особисте бачення події? Які труднощі можуть виникнути під час такої роботи, і як учитель може їх подолати? Як можна оцінювати результати такого підходу: за критеріями групової взаємодії, індивідуальної самостійності чи комплексно?

Запитання

- ✓ Проаналізуйте доцільність поєднання групової та індивідуальної роботи на уроках історії. Які завдання вимагають синергії цих підходів?
- ✓ Розкрийте можливі труднощі, що можуть виникати під час інтеграції групової та індивідуальної роботи. Як їх можна подолати?
- ✓ Дослідіть вплив змішаного підходу на академічну успішність учнів. Як можна ефективно чергувати групові та індивідуальні завдання?
- ✓ Наведіть приклад уроку історії, у якому вдало інтегровано індивідуальну та групову діяльність. Як це вплинуло на мотивацію учнів?
- ✓ Висвітліть роль вчителя як організатора навчального процесу, що поєднує групову та індивідуальну роботу. Які навички потрібні педагогу для успішної реалізації такого підходу?

Тема 8. Дидактичні ігри на уроці історії. Використання дидактичних ігор на уроках історії для підвищення пізнавальної діяльності учнів з обмеженими можливостями.

Література

ОСНОВНА

Актуальні питання компетентісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в ліцеї : методичний посібник [Електронне видання] / Кришмарел В. Ю., Малієнко Ю. Б., Мацейків Т. І., Ремех Т. О. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 334 с.

Викладання предметів освітньої галузі «ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТА» у 5-6 класах Нової української школи (методичні рекомендації) / Фарбак Т. М. ЧОППО імені К. Д. Ушинського, 2023. 31 с.

Галицька-Дідух Т. В., Гречановська О. В., Батарейна І. О., Гурська В. А., Бабік І. В. Гейміфікація як засіб індивідуалізації навчання ХХІ століття. Лодзь: Futurity Research Publishing, 2025. 203 с.

Закон України "Про освіту"

Закон України "Про повну загальну середню освіту"

Застосування професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: звіт за результатами дослідження / [Софій Н., Новик І., Стягунова О., Венгловська О., Борисенко Ю., Порфірян І.]; за заг.ред. Н.Софій. УІРО. 2024. 54 с.

Концептуальні засади реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/66a/b9c/8cd/66ab9c8cd027a336734100.pdf> (дата звернення: 12.01.2025).

Методика компетентісно орієнтованого навчання всесвітньої історії у 7-му класі : методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.

Пометун О. І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн./ О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. К.: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. К.: Генеза, 2005. 328 с.

ДОДАТКОВА

Войцеховський Ю, Чубукова Т. Використання дидактичних ігор на уроках історії України (7-8 кл).. Історія в школі. 1997. № 6. С. 15-16.

Тесленко Т. Нетрадиційні уроки в процесі навчання історії. Історія в школі. 1999. № 8-9. С.30-32.

Островський В. Розвиток історичного мислення за допомогою дидактичної гри. Історія в школах України. 2009. № 6.

Баханов К. Навчання у грі: театралізована вистава. Історія в школах України. 2002. № 5.

Чубукова Т., Войцехівський Ю. Використання дидактичних ігор на уроках історії України. Історія в школі. 1996. № 2. С.24-25.

Поліщук Ю. Історичний аспект проблеми використання дидактичних ігор у школі. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Вип. VI. Серія: Історія. Тернопіль, 1997. С.74

Власов В. Методика проведення дидактичних ігор на уроках пропедевтичного курсу "Вступ до історії України. 5 клас". Історія в школах України. 2002. № 2.

- Власов В., Данилевська О. Навчаємося у грі. Історія в школах України. 2002. № 6.
- Кожем'яка О. Гра при вивченні історії в 6-8 класах. Історія в школах України. 2002. №1.
- Якубець А. Використання рольової гри на уроках всесвітньої історії в 11 класі. Історія в школах України. 2002. №3.
- Косенко Ю.М К71 Дидактична гра як метод формування історичних понять у розумово відсталих учнів : [монографія] / Ю.М. Косенко. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. 272 с.
- Карпин О. Історичні вікторини на уроках історії України у 8 класі, або Ще раз про дидактичні ігри на уроках історії [Текст]. Історія в школах України : Науково-методичний журнал. 2008. № 3. С. 33-38.
- Копцюх Б. Вірші-загадки у вивченні історії України (5-7 кл).. Історія в школі. 1999. №8-9.
- Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Посібник для вчителя. К. 2014.
- Желіба О. Використання ігор у навчанні історії. Часопис наукових праць викладачів історико-юридичного факультету. Вип. 2. / Відп. ред. і упорядник Л.М. Мицик. Ніжин, Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2008. С. 148-168.
- Барнінець, О. (2019). МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ІГОР НА УРОКАХ ІСТОРІЇ. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, (1). <https://doi.org/10.31499/2307-4906.1.2011.188595>
- 50 Дидактичних ігор та вправ для дітей з особливими освітніми потребами різного віку. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/50-didakticnih-igor-ta-vprav-dla-ditej-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-riznogo-viku-499016.html>
- Використання комп'ютерних дидактичних ігор у навчанні історії школярів з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах інклюзивного класу. Інформаційні технології і засоби навчання, 2020, Том 77, №3.
https://www.researchgate.net/publication/342579642_ZASTOSUVANNA_KOMP'UTERNIH_DIDAKTICNIH_IGOR_U_NAVCANNI_ISTORII_SKOLARIV_Z_PORUSENNAMI_INTELEKTUALNOGO_ROZVITKU_V_UMOVAN_INKLUZIVNOGO_KLASU
- Дубовський С.О. ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ ІСТОРІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ. Реім доступу: http://umo.edu.ua/images/content/institutes/imp/vydannya/visnyk_umo/vypuski/1_2021/%D0%9A%D1%83%D1%87%D0%B5%D1%80_%D0%9E.%D0%9E..pdf
- Косенко Ю.М Дидактична гра як метод формування історичних понять у розумово відсталих учнів : [монографія] / Ю.М. Косенко. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. 272 с.

Методичні рекомендації

Здійснить огляд проблеми розвитку пізнавальної діяльності учнів з обмеженими можливостями. Визначення ролі дидактичних ігор в навчальному процесі як інструменту для стимулювання інтересу до вивчення історії. Пояснення мети і завдань семінарського заняття.

Визначте психолого-педагогічні особливості учнів з обмеженими можливостями: як врахувати ці особливості при виборі дидактичних ігор. Позитивний вплив ігор на розвиток пізнавальної діяльності, пам'яті, уваги та емоційного стану учнів з обмеженими можливостями.

Висвітліть методику використання дидактичних ігор на уроках історії для учнів з обмеженими можливостями. Підготовка і організація ігор: матеріали, час проведення, правила. Дидактичні ігри як метод інклюзивного навчання: як адаптувати їх для різних типів обмежень (фізичні, інтелектуальні, психоемоційні). Приклад ігор для різних

категорій учнів: як адаптувати складність завдань і розподілити ролі, щоб кожен учень міг активно брати участь. Планування уроків історії з використанням дидактичних ігор. Як інтегрувати ігри в традиційний урок історії: етапи уроку, на яких можна застосувати ігрові методи. Наведи приклади конкретних ігор для вивчення різних історичних періодів: Стародавній світ, середньовіччя. Оцінка ефективності гри як методу навчання: які критерії використовувати для оцінювання результатів. Практичне завдання: вибір гри для учнів з різними типами обмеження можливостей. Моделювання уроку історії з використанням обраних дидактичних ігор: розподіл ролей, завдання для учнів, адаптація гри до умов навчання.

Висвітліть підготовку вчителя до проведення ігор: знання особливостей учнів, емоційна підтримка учасників. Стратегії сприяння активній участі учнів: створення позитивного емоційного клімату, підтримка кожного учня. Оцінка результатів навчальної діяльності учнів через ігрові методи.

Запитання

- ✓ Здійсніть огляд проблеми розвитку пізнавальної діяльності учнів з обмеженими можливостями.
- ✓ Визначте роль дидактичних ігор у навчальному процесі як інструменту для стимулювання інтересу до вивчення історії.
- ✓ Поясніть мету і завдання семінарського заняття.
- ✓ Визначте психолого-педагогічні особливості учнів з обмеженими можливостями: як врахувати ці особливості при виборі дидактичних ігор?
- ✓ Висвітліть позитивний вплив ігор на розвиток пізнавальної діяльності, пам'яті, уваги та емоційного стану учнів з обмеженими можливостями.
- ✓ Опишіть методику використання дидактичних ігор на уроках історії для учнів з обмеженими можливостями.
- ✓ Як адаптувати дидактичні ігри для різних типів обмежень (фізичні, інтелектуальні, психоемоційні)?

Пізнавальні можливості школярів у методиці навчання історії. Розвиток критичного мислення

Література ОСНОВНА

Актуальні питання компетентісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в ліцеї : методичний посібник [Електронне видання] / Кришмарел В. Ю., Малієнко Ю. Б., Мацейків Т. І., Ремех Т. О. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 334 с.

Викладання предметів освітньої галузі «ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТА» у 5-6 класах Нової української школи (методичні рекомендації) / Фарбак Т. М. ЧОППО імені К. Д. Ушинського, 2023. 31 с.

Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyizagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>(дата звернення: 12.01.2025).

Діагностичне тестування: як працювати з тестами та їхніми результатами: методичний посібник / Берендєєв С., Косенчук Ю., Лисогор Л. Київ, 2023. 35 с.

Закон України "Про освіту"

Закон України "Про повну загальну середню освіту"

Методика компетентісно орієнтованого навчання всесвітньої історії у 7-му класі : методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.

Методика розвитку критичного мислення учнів ліцею на уроках історії: методичний посібник [Електронне видання]. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 250 с.

НУШ у базовій середній освіті: громадянська та історична освітня галузь (6 клас) / укладач: Замулко О.І., завідувач координаційного центру професійного розвитку особистості КНЗ «ЧОПОПП Черкаської обласної ради». Черкаси, 2023. 60 с.

Методика розвитку критичного мислення учнів ліцею на уроках історії: методичний посібник [Електронне видання] / Пометун О., Гупан Н. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021 250 с. Режим доступу: <https://znayshov.com/FR/11270/497.pdf> (дата звернення: 20.05.2025)

Майстерність учителя / За книгами Д.Лємова «Майстерність учителя», А.Гіна «Прийоми педагогічної техніки», А.Кроуфорда «Технології розвитку критичного мислення учнів» - зпо.ua, 2017. - 68 с. Режим доступу: <https://znayshov.com/FR/10485/466.pdf> (дата звернення: 20.05.2025)

ДОДАТКОВА

Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. Український педагогічний журнал. 2018. № 2. С. 89–98.

Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. Український педагогічний журнал. 2018. № 2. С. 89–98. 7. Пометун О.І., Фрейман Г.О. Методика навчання історії в школі. Київ : Генеза. 2005. 324 с.

Пометун О.І., Фрейман Г.О. Методика навчання історії в школі. Київ : Генеза. 2005. 324 с.

Технології розвитку критичного мислення учнів /А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метью, Д. Макінстер. наукова ред., передмова О. І. Пометун. Київ : Плеяда, 2006. 220 с.

Терно С. Методика розвитку критичного мислення старшокласників у процесі навчання історії: автореф. ... д. пед. н.: 13.00.02 – теорія та методика навчання (історія та суспільствознавчі дисципліни); Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2015. 44 с

- Ларіонова Н. Б., Ларіонова О. М. Феноменологія критичного мислення. Information, its impact on social and technical processes: Abstracts of VIII International Scientific and Practical Conference. Haifa, Israel, 16-17 March 2020. Р. 38–41.
- Колеснікова М. С. Критичне мислення майбутнього вчителя історії як показник якості професійної підготовки. Дидаскал. 2020. № 20. С. 101–104. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/13753>. (дата звернення: 20.05.2025)
- Основи критичного мислення: методичний посібник для вчителів / за ред. О.І. Пометун, І.М. Сущенко. Д.: ЛІРА, 2016. 156 с. URL: <https://www.criticalthinking.expert/book-criticalthinking/osnovy-krytychnogomyslennya-navchalnyj-posibnyk-dlya-uchniv-10-11-klasiv-zagalnoosvitnihnavchalnyh-zakladiv.pdf>. (дата звернення: 20.05.2025)
- Пометун О., Гупан Н. Як розвивати критичне мислення учнів за допомогою нового підручника з історії України. Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. 2018. Березень–квітень. № 2 (72). С. 69–77.
- Пометун О., Гупан Н. Візуальні джерела у підручнику з історії як засіб розвитку критичного мислення учнів. Проблеми сучасного підручника. 2020. Випуск 24. С. 241–255. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2020-24-241-255>. (дата звернення: 20.05.2025)
- Пометун О. Компетентнісний підхід у сучасній історичній освіті. Історія в школах України. 2007. № 6. С. 3–13.
- Пометун О.І., Пилипчатіна Л. М. Основи критичного мислення: навчальний посібник для учнів 10 (11) класів загальноосвітніх навчальних закладів. К.: Видавничий дім «Освіта», 2016. 192 с.
- Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К.: «Вид-во А.С.К.», 2004. 192 с.
- Терно С. Методика розвитку критичного мислення школярів у процесі навчання історії: Посібник для вчителя. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. 70 с. URL: http://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab/Posibnyky/Terno_Methodology.pdf. (дата звернення: 20.05.2025)
- Терно С. Ознайомлення учнів із системою понять історичних курсів (Класифікації та шляхи формування понять). Історія в школах України. 2003. № 4. С. 24–26.
- Терно С. Умови формування наукових понять у учнів на уроках історії. Історія в школі. 2000. № 1. С. 9–12.
- Терно С. Чи навчені наші учні мислити критично? Історія в школах України. 2007. № 7. С. 18–23.
- Терно С. Як підвищити ефективність навчання? (Науково-технологічні засади формування історичних понять). Історія в школах України. 2003. № 5. С. 21–25.
- Терно С. Якість засвоєння історичних понять учнями загальноосвітніх шкіл. Історія в школах України. 2000. № 4. С. 28–32.
- Фідря О. Як розвивати знання. Історія в школах України. 2005. №4. С. 12–14; 2006. № 3. С. 9–14.
- Шеремет М. До проблеми формування критичного мислення особистості. Історія в школі. 2006. № 7–8. С. 15–17.
- Пометун О. Система пізнавальних завдань у компетентнісно орієнтованому навчанні. Режим доступу: <http://ipvid.org.ua/upload/iblock/c8e/c8e33e3dd84d2ce83e66b6f7d2257453.pdf> (дата звернення: 20.05.2025)
- Мала Л. Активізація розумової діяльності учнів на уроках всесвітньої історії в 10- 11 класах// Історія в школах України. – 2002. – № 2.
- Чумак А. Розвиток історичного мислення в процесі вивчення вітчизняної історії та його вплив на історичну свідомість. Виховання і культура. 2001. №1. С. 78- 83.

Бондарук І.П. Формування критичного мислення учнів основної школи на уроках історії//Анотовані результати науково-дослідної роботи інституту педагогіки за 2007 рік [Текст]: збірник наукових праць..-К.:Педагогічна думка,2008, с.163-165.

Салата О. О. Методика викладання історії. Посібник учителя / Ф.Л. Левітас, О.О. Салата. – Х.: Вид. група «Основа», 2006. 96 с.

Баханов К. Способи фіксації навчального матеріалу на уроках історії. Історія в школах України. 1997. № 4. С. 21-25.

Терно С. Якість засвоєння історичних понять учнями загальноосвітніх шкіл. Історія в школах України. 2000. №4 С.28– 33

Терно С. Складові ефективного навчання, або Що потрібно знати вчителю про пізнавальні процеси учнів. Історія в школах України. 2005. №4. С. 11.

Хейлик Л. Організація словникової роботи на уроках історії Історія в школах України.1998. №3. С.43–44.

Терно С. Історичне мислення: як його розвивати? Історія в школах України. 2007. № 5. С. 8–12.

Пометун О., Сущенко І. Навчаємо мислити критично: посібник для учителів. Д.: Ліра, 2016.

Пометун О., Сущенко І. Основи критичного мислення: методичний посібник для учителів. Д.:Ліра, 2016.

Методичні рекомендації

Проаналізуйте, чому важливо враховувати пізнавальні можливості школярів у навчанні історії. Як когнітивні особливості учнів впливають на засвоєння історичних знань? Які труднощі можуть виникнути у процесі навчання історії через індивідуальні особливості учнів? Як правильно організувати навчальний процес, щоб сприяти розвитку пізнавальних здібностей школярів?

Розкрийте, як історична освіта може сприяти когнітивному розвитку учнів. Чи здатні історичні події та постаті впливати на формування аналітичного мислення? Як робота з історичними джерелами розвиває пам'ять, увагу, логічне мислення? Чому важливо навчати учнів ставити запитання та аналізувати історичні факти?

Дослідіть, які чинники впливають на пізнавальні можливості школярів у навчанні історії. Як вікові та психологічні особливості учнів впливають на сприйняття історичної інформації? Чи має значення соціокультурне середовище школяра у формуванні його пізнавальної активності? Які внутрішні (мотивація, інтерес) та зовнішні (методи навчання, середовище) фактори впливають на навчальний процес?

Наведіть приклад, як можна адаптувати історичний матеріал для учнів із різними рівнями пізнавальної активності. Як можна змінити подачу матеріалу для учнів із високим і низьким рівнем пізнавальних можливостей? Які прийоми допомагають зробити історичний матеріал доступним і зрозумілим для всіх учнів? Як можна застосувати методи інтеграції історії з іншими предметами для підвищення інтересу до навчання?

Проаналізуйте, які рівні пізнавальної активності існують серед школярів і як вони впливають на вивчення історії. Які характеристики має низький, середній та високий рівень пізнавальної активності? Як можна змінювати навчальні методи залежно від рівня активності учнів? Чи є можливість підвищити пізнавальну активність школярів за допомогою інтерактивних методів?

Розкрийте, як когнітивні стилі впливають на сприйняття історичних подій. Чому одні учні краще засвоюють матеріал через візуальні образи, а інші – через текстову інформацію? Як педагог може адаптувати навчальний матеріал під різні когнітивні

стилі учнів? Яку роль відіграють асоціативні зв'язки та емоційне сприйняття історичних фактів у засвоєнні знань?

Дослідіть, які методи діагностики пізнавальних можливостей можна застосовувати у процесі навчання історії. Як тестування може допомогти визначити рівень пізнавальної активності учнів? Які альтернативні методи діагностики (спостереження, бесіда, анкетування) можна використовувати? Як отримані результати можуть допомогти вчителю покращити методику викладання історії?

Проаналізуйте, як індивідуалізація та диференціація навчання сприяють підвищенню пізнавальної активності учнів. Які види диференціації можуть бути ефективними на уроках історії? Чому важливо враховувати індивідуальні особливості учнів у навчальному процесі? — Які ризики можуть виникати при надмірному акценті на індивідуалізацію навчання?

Розкрийте, як інтерактивні методи можуть підвищити рівень критичного мислення учнів. Які інтерактивні методи найкраще підходять для розвитку аналітичного мислення на уроках історії? Як групові проєкти можуть сприяти розвитку критичного осмислення історичних подій? Які технології можна використовувати для стимулювання інтересу до історії? Дослідіть, яку роль відіграють мультимедійні технології у викладанні історії. Як використання відеоматеріалів та історичних реконструкцій впливає на пізнавальну активність учнів? Чому інтерактивні карти та віртуальні екскурсії можуть підвищувати інтерес до історії? Як цифрові технології допомагають залучати учнів із різними рівнями пізнавальних можливостей?

Наведіть приклад, як можна організувати навчальну діяльність на уроці історії для учнів з різними рівнями пізнавальних можливостей. Які вправи можна запропонувати учням із високим рівнем пізнавальної активності? Як можна адаптувати завдання для учнів, яким важко запам'ятовувати історичні факти? Які методи активізації мислення можна використати на етапі обговорення історичних подій?

Проаналізуйте, які стратегії навчання історії найкраще підходять для учнів із низьким рівнем пізнавальних можливостей. Як можна зробити історичний матеріал доступнішим для учнів, які не володіють високими аналітичними навичками? Які візуальні матеріали можуть допомогти таким учням краще запам'ятати інформацію? Як правильно формулювати запитання та завдання для таких школярів?

Індивідуальне завдання

Як поділити учнів на групи, щоб кожен міг висловити свою думку? Чому важливо стимулювати участь навіть пасивних учнів у дискусії? Які питання допомагають розвивати критичне мислення під час дискусії?

Дослідіть, які практичні методи можуть допомогти оцінити пізнавальні можливості учнів. Як аналіз письмових робіт може показати рівень розвитку критичного мислення? Чи можна використовувати творчі завдання (есе, історичні проєкти) для діагностики пізнавальних здібностей? Як можна об'єктивно оцінити рівень участі кожного учня у навчальному процесі?

Практичне завдання

Реферат « Спеціально-історичні методи»

Запитання

- ✓ Проаналізуйте, які філософські та педагогічні концепції є основою сучасного навчання історії.

- ✓ Розкрийте, яким чином методологія викладання історії впливає на формування критичного мислення учнів.
- ✓ Дослідіть, як різні педагогічні підходи (традиційний, компетентнісний, проблемний) впливають на пізнавальну діяльність школярів.
- ✓ Наведіть приклад застосування диференційованого підходу у викладанні історії. Які переваги та труднощі виникають у процесі навчання?
- ✓ Висвітліть, як когнітивні особливості учнів впливають на сприйняття історичних подій та явищ.
- ✓ Проаналізуйте, як застосування психологічних методів діагностики (тестування, спостереження) може сприяти підвищенню ефективності навчального процесу.
- ✓ Розкрийте, які інтерактивні методи (дискусії, дебати, рольові ігри) є найбільш ефективними для розвитку аналітичного мислення учнів.
- ✓ Дослідіть, як використання цифрових технологій (онлайн-платформи, віртуальні музеї, історичні симуляції) змінює підхід до викладання історії.
- ✓ Наведіть приклад, як проєктна діяльність може сприяти розвитку дослідницьких навичок учнів у процесі вивчення історії.
- ✓ Висвітліть, які методи оцінювання найкраще відображають рівень критичного мислення та історичної компетентності учнів.
- ✓ Проаналізуйте, як корекційно-розвивальні методики допомагають учням із різним рівнем пізнавальних можливостей досягати успіху в навчанні історії.
- ✓ Дослідіть, які педагогічні стратегії можна використати для мотивації слабовстигаючих учнів до активного вивчення історії.

Тема 10. Розвиток творчого мислення на уроках історії.

Як використання музики, живопису та літератури сприяє розвитку творчого мислення учнів на уроках історії?

Література ОСНОВНА

Актуальні питання компетентісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в ліцеї : методичний посібник [Електронне видання] / Кришмарел В. Ю., Малієнко Ю. Б., Мацейків Т. І., Ремех Т. О. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 334 с.

Викладання предметів освітньої галузі «ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТА» у 5-6 класах Нової української школи (методичні рекомендації) / Фарбак Т. М. ЧОППО імені К. Д. Ушинського, 2023. 31 с.

Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyizagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>(дата звернення: 12.01.2025).

Діагностичне тестування: як працювати з тестами та їхніми результатами: методичний посібник / Берендєєв С., Косенчук Ю., Лисогор Л. Київ, 2023. 35 с.

Закон України "Про освіту"

Закон України "Про повну загальну середню освіту"

Застосування професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: звіт за результатами дослідження / [Софій Н., Новик І., Стягунова О., Венгловська О., Борисенко Ю., Порфірян І.]; за заг.ред. Н.Софій. УІРО. 2024. 54 с.

Концептуальні засади реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/66a/b9c/8cd/66ab9c8cd027a336734100.pdf> (дата звернення: 12.01.2025).

Методика викладання історії в школі: навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти історичних факультетів. 3-є вид. доповнене і виправлене [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. 150 с.

URL:<https://drive.google.com/file/d/1bHY93c5-NcoQvFa10IIrPIImMEhw7Cc-j/view> (дата звернення: 12.01.2025)

Методика компетентісно орієнтованого навчання всесвітньої історії у 7-му класі : методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.

Методика розвитку критичного мислення учнів ліцею на уроках історії: методичний посібник [Електронне видання]. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 250 с.

НУШ у базовій середній освіті: громадянська та історична освітня галузь (6 клас) / укладач: Замулко О.І., завідувач координаційного центру професійного розвитку особистості КНЗ «ЧОПОПП Черкаської обласної ради». Черкаси, 2023. 60 с.

Майстерність учителя / За книгами Д.Лємова «Майстерність учителя», А.Гіна «Прийоми педагогічної техніки», А.Кроуфорда «Технології розвитку критичного мислення учнів» - зпо.ua, 2017. - 68 с. Режим доступу:

<https://znayshov.com/FR/10485/466.pdf> (дата звернення: 20.05.2025)

ДОДАТКОВА

- Галицька-Дідух Т. В. Розробка інтегрованих уроків історії та мистецтва для стимулювання образного мислення. Педагогічна Академія: наукові записки. 2025. №18. URL:<http://pedagogical-academy.com/index.php/journal/article/view/945>
- Науково-освітня еліта та формування інтелектуального потенціалу української нації: матеріали наукової конференції, присвяченої 95-й річниці з дня народження доктора історичних наук, професора В. Я. Білоцерківського (Харків, 29 березня 2023 р.) / за заг. ред. О. С. Гончарової. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2023. 296 с. https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi73/0053734.pdf?utm_source (дата звернення: 25.05.2025)
- Коляда І., Клодницький В. Формування креативності учнів при роботі з історичною персоналією на уроці історії України у 9 класі (на прикладі вивчення життя Л. Кобилиці). Історія в школі. 2018. № 8-9. С.30-39.
- Молоткіна В. Вивчення історичних постатей на уроках історії України як засіб формування креативності мислення учнів. Ukrainian Litopys. Volume 2. 2023. С. 53-62.
- Пометун О. Компетентнісний підхід у сучасній історичній освіті. Історія в школах України. 2007. № 6. С. 3–13.
- Пометун О.І., Пилипчатіна Л. М. Основи критичного мислення: навчальний посібник для учнів 10 (11) класів загальноосвітніх навчальних закладів. К.: Видавничий дім «Освіта», 2016. 192 с.
- Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К.: «Вид-во А.С.К.», 2004. 192 с.
- Дем'янчук Г., Станкевич Н. Розвиток творчих здібностей особистості у процесі змішаного навчання на основі педагогіки партнерства. Український педагогічний журнал.2023.№ 1. С. 43-51.
- Барабаш, О. (2018) Педагогіка партнерства -сучасний тип взаємодії між учасниками освітнього процесу. Учитель початкової школи, (8), 3-7.
- Калошин, В. Ф. (2008) Розвиток творчості учнів: методичний посібник. Харків: Основа.
- Губенко О. В. Психологічний аналіз творчої діяльності. Біполярна концепція механізмів творчого мислення (БКМТМ). Практична психологія та соціальна робота. 2014. № 6. С. 68–80.
- Гудима О.М. Розвиток творчих здібностей у здобувачів освіти сучасної школи. Львів: 2022. С. 41-42
- Шелестова Л. В. Дослідження процесу розвитку творчих здібностей старшокласників у практиці профільного навчання. Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. 2018. № 1 (20). С. 21–32.
- Баханов К. Технологія групової творчої справи в навчанні історії в школі. Історія в школах України. 2000. № 1. С. 23–28.
- Жидкова, Н. (2020). КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ У РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ ПРЕДМЕТІВ. *Український Педагогічний журнал*, (4), 180–191. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-4-180-191>.
- Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства : збірн. наук. праць / за ред. доц. В.В. Павленко. Житомир : ФОП Левковець Н.М., 2018. 154 с.

Методичні рекомендації

Зв'язок між історією та мистецтвом як засобами формування історичного світогляду. Методи розвитку творчого мислення (асоціативне, візуальне, інтегративне мислення).

Які методи активного навчання можна використовувати для аналізу мистецьких творів на уроках історії? Як оцінювати рівень розуміння історичного контексту через мистецтво?

Які історичні пісні, гімни або музичні твори можуть допомогти вивчити певні епохи? Як музика може допомогти передати емоційну атмосферу історичних подій? Які методи аналізу музичних творів доцільно використовувати на уроках історії? Як інтегрувати музичні твори в структуру сучасного уроку історії? Чи є доцільним використання сучасної музики для осмислення історичних подій?

Як навчити учнів «читати» історичні картини? Які методи аналізу живописних творів є найбільш ефективними для уроків історії? Як порівняння картин різних періодів допомагає зрозуміти зміну історичних поглядів? Як використовувати картини не лише як ілюстрації, а й як джерела для критичного аналізу? Які практичні завдання можна запропонувати учням для роботи з історичними картинами? Які літературні твори найкраще ілюструють певні історичні періоди? Як аналіз історичних романів допомагає формувати вміння працювати з різними джерелами інформації? Чи можна використовувати художню літературу як рівноправне історичне джерело? Як навчити учнів критично сприймати історичну інформацію, викладену в літературних творах? Які методи роботи з літературними творами (дискусія, переказ від імені героя, альтернативні фінали) сприяють розвитку творчого мислення?

Як створити міждисциплінарний урок з історії та мистецтва? Як використання мистецьких творів сприяє активному залученню учнів у навчальний процес? Які види проєктної діяльності можна запропонувати учням для інтеграції мистецтва в уроки історії? Як враховувати вікові особливості учнів під час роботи з мистецькими джерелами? Як поєднання різних видів мистецтва (музика, живопис, література) сприяє глибшому розумінню історичних подій?

Практичні завдання . *Прослухайте уривок історичної пісні або гімну певної епохи (наприклад, «Марсельєза» для Французької революції) і проаналізуйте, які ідеї та настрої вона передає. Як ця музика могла впливати на людей того часу?*

Розгляньте картину Ежена Делакруа «Свобода, що веде народ». Як художник передав дух революції? Як би виглядала аналогічна картина, присвячена сучасним подіям?

Прочитайте опис історичної події в підручнику та порівняйте його з її зображенням у художньому творі або картині. У чому відмінності? Чому мистецтво може подавати історію інакше, ніж наукові тексти?

Запитання

- ✓ Як використання музики, живопису та літератури сприяє розвитку творчого мислення учнів на уроках історії?
- ✓ Які методи аналізу історичних картин допомагають учням краще зрозуміти історичний контекст?
- ✓ Як пісні та гімни певних епох можуть слугувати джерелом історичної інформації?
- ✓ Які літературні твори найбільш ефективні для вивчення історичних подій та епох?
- ✓ Як можна поєднувати різні види мистецтва в межах одного уроку історії?
- ✓ Які інтерактивні методи (дискусії, рольові ігри, творчі завдання) можна використовувати для аналізу мистецьких творів?
- ✓ Як оцінювати креативність учнів у роботі з мистецькими джерелами на уроках історії?

Тема 11. Формування умінь і навичок на уроках історії

Критерії оцінювання умінь і навичок. Інклюзія.

Література

ОСНОВНА

- Актуальні питання компетентісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в ліцеї : методичний посібник [Електронне видання] / Кришмарел В. Ю., Малієнко Ю. Б., Мацейків Т. І., Ремех Т. О. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 334 с.
- Викладання предметів освітньої галузі «ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТА» у 5-6 класах Нової української школи (методичні рекомендації) / Фарбак Т. М. ЧОППО імені К. Д. Ушинського, 2023. 31 с.
- Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyizagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 12.01.2025).
- Діагностичне тестування: як працювати з тестами та їхніми результатами: методичний посібник / Берендєєв С., Косенчук Ю., Лисогор Л. Київ, 2023. 35 с.
- Закон України "Про освіту"
- Закон України "Про повну загальну середню освіту"
- Методика компетентісно орієнтованого навчання всесвітньої історії у 7-му класі : методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.
- Методика розвитку критичного мислення учнів ліцею на уроках історії: методичний посібник [Електронне видання]. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 250 с.
- НУШ у базовій середній освіті: громадянська та історична освітня галузь (6 клас) / укладач: Замулко О.І., завідувач координаційного центру професійного розвитку особистості КНЗ «ЧОПОПП Черкаської обласної ради». Черкаси, 2023. 60 с.
- Методика розвитку критичного мислення учнів ліцею на уроках історії: методичний посібник [Електронне видання] / Пометун О., Гупан Н. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021 250 с. Режим доступу: <https://znayshov.com/FR/11270/497.pdf> (дата звернення: 20.05.2025)
- Майстерність учителя / За книгами Д.Лємова «Майстерність учителя», А.Гіна «Прийоми педагогічної техніки», А.Кроуфорда «Технології розвитку критичного мислення учнів» - зно.ua, 2017. - 68 с. Режим доступу: <https://znayshov.com/FR/10485/466.pdf> (дата звернення: 20.05.2025)

ДОДАТКОВА

- Алєєва Н. М. Діти з порушенням зору в умовах інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. / Н. М. Алєєва, Ю. В. Барінов та ін. Київ : Кафедра, 2016. 212 с.
- Вержиковська О. М. Спеціальна методика виховання дітей з тяжкими порушеннями мовлення : навч.-метод. посіб. / О. М. Вержиковська, Н. М. Гончарук, Л. І. Рудзевич. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2017. – 272 с.
- Вержиковська О. М., Рудзевич І. Л. Теорія і методика виховання дітей в спеціальній школі : навчально-методичний посібник / О. М. Вержиковська, Л. І. Рудзевич. 2-ге вид., перероб. і доп. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. 292 с.
- Веркейк Д. Знову в дорогу : посібник з догляду за спинальними хворими / за ред. Д. Веркейка ; Мін. охорони здоров'я Нової Зеландії. Київ : Рось, 2010. 100 с. : іл.
- Дітям про Конвенцію ООН : про права людей з інвалідністю / Агенство ООН у справах біжінців ; Нац. Асамблея людей з інвалідністю України. Київ, 2017. 10 с.

Доступність та універсальний дизайн : навчально-методичний посібник / В. О. Азін, Л. Ю. Байда, Я. В. Грибальський ; Нац. Асамблея людей з інвалідністю України ; Канадсько-український проект «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні». Київ, 2013. 128 с.

Миронова С. П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / С. П. Миронова ; Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2016. 164 с.

Нагорна О. Б. Особливості корекційно-виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами : навчально-методичний посібник / О. Б. Нагорна ; НАПН України, ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». Київ, 2013. 140 с.

Методичні рекомендації

Проаналізуйте основні критерії оцінювання умінь і навичок учнів на уроках історії. Як визначити, чи досягнуто рівня компетенції в учнів? Висвітліть, які конкретно критерії важливі для оцінки розвитку навичок аналізу історичних джерел і подій. Дайте характеристику кількісним та якісним критеріям оцінювання, таким як точність, глибина аналізу, здатність до аргументації. Опишіть, як оцінювання за допомогою відкритих завдань (наприклад, написання есе або проведення дискусії) може оцінити рівень самостійності учня в роботі з матеріалом. Проаналізуйте, як учитель може використовувати комбінацію різних критеріїв для більш об'єктивного оцінювання якості навичок учнів.

Проаналізуйте роль методів контролю на уроках історії. Які методи є найбільш ефективними для оцінювання знань і навичок учнів? Висвітліть, як методи самоконтролю можуть сприяти самостійності учнів у процесі навчання. Дайте характеристику методу тестування та його ролі в контролі за рівнем засвоєння матеріалу з історії.

Опишіть, як методи самоконтролю, такі як самооцінка, рефлексія учнів, можуть допомогти учням більш точно оцінити власні досягнення та виявити слабкі місця.

Проаналізуйте, як використання методів контролю і самоконтролю підвищує ефективність навчання та підтримує мотивацію учнів.

Проаналізуйте концепцію формувального оцінювання і його значення для процесу навчання історії. Висвітліть, як формувальне оцінювання допомагає виявити потреби учнів у корекції знань та навичок ще до кінцевої оцінки. Дайте характеристику методу формувального оцінювання, який сприяє постійному вдосконаленню умінь і навичок учнів на всіх етапах навчання. Опишіть, як вчитель може використовувати зворотній зв'язок у процесі формувального оцінювання для коригування подальшої роботи з учнями. Проаналізуйте, як формувальне оцінювання дозволяє вчителю отримати актуальну інформацію про прогрес учня і своєчасно коригувати стратегії навчання.

Проаналізуйте стратегії, які дозволяють вчителям ефективно використовувати різноманітні методи і прийоми на уроках історії. Яким чином можна адаптувати традиційні методи для дітей з обмеженими можливостями?

Висвітліть, як інклюзивний підхід в навчанні історії допомагає забезпечити рівний доступ до знань і сприяє розвитку всіх учнів, незалежно від їх можливостей. Дайте характеристику методам, які є ефективними для дітей з обмеженими можливостями, зокрема використання візуальних та аудіо допоміжних засобів, спрощених завдань і т. п. Опишіть, як можна використовувати індивідуальний підхід до учнів із особливими потребами для досягнення максимальних результатів у навчанні історії.

Проаналізуйте, як використання технологій, таких як спеціальні програми та онлайн-ресурси, може значно покращити процес навчання дітей з обмеженими можливостями.

Практичне завдання. Розробіть методичний підхід для оцінювання учнів з обмеженими можливостями на уроках історії, враховуючи їхні індивідуальні потреби. Як можна адаптувати методи оцінювання, щоб забезпечити справедливу оцінку знань і навичок учнів? Які альтернативні способи контролю можна використати, щоб зберегти інклюзивність процесу?

Запитання

- ✓ Які критерії оцінювання умінь і навичок учнів на уроках історії є найбільш важливими?
- ✓ Як методи самоконтролю можуть сприяти самостійності учнів?
- ✓ Яка роль формувального оцінювання в процесі навчання історії?
- ✓ Які методи контролю є найбільш ефективними для оцінювання знань учнів?
- ✓ Як оцінювання зворотного зв'язку допомагає вчителям коригувати процес навчання?
- ✓ Які стратегії використовуються для адаптації методів навчання для учнів з обмеженими можливостями?
- ✓ Як використання технологій може покращити навчання учнів з обмеженими можливостями на уроках історії?

Тема 12. Методи навчання, класифікація методів. Використання їх на уроках історії. Словесні методи на уроках історії.

Як зміна підходів до методів навчання в залежності від вікових особливостей учнів допомагає ефективно навчати історії? Яким чином методи можуть бути адаптовані для учнів різних вікових категорій (5-9 класи)? Як можна поєднувати різні методи, щоб забезпечити найбільшу ефективність на уроках історії в різних класах?

Література

ОСНОВНА

Актуальні питання компетентісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в ліцеї : методичний посібник [Електронне видання] / Кришмарел В. Ю., Малієнко Ю. Б., Мацейків Т. І., Ремех Т. О. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 334 с. Викладання предметів освітньої галузі «ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТА» у 5-6 класах Нової української школи (методичні рекомендації) / Фарбак Т. М. ЧОППО імені К. Д. Ушинського, 2023. 31 с.

Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyizagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>(дата звернення: 12.01.2025).

Діагностичне тестування: як працювати з тестами та їхніми результатами: методичний посібник / Берендєєв С., Косенчук Ю., Лисогор Л. Київ, 2023. 35 с.

Закон України "Про освіту"

Закон України "Про повну загальну середню освіту"

Застосування професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: звіт за результатами дослідження / [Софій Н., Новик І., Стягунова О., Венгловська О., Борисенко Ю., Порфірян І.]; за заг.ред. Н.Софій. УІРО. 2024. 54 с.

Методика компетентісно орієнтованого навчання всесвітньої історії у 7-му класі : методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.

Методика розвитку критичного мислення учнів ліцею на уроках історії: методичний посібник [Електронне видання]. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 250 с.

НУШ у базовій середній освіті: громадянська та історична освітня галузь (6 клас) / укладач: Замулко О.І., завідувач координаційного центру професійного розвитку особистості КНЗ «ЧОПОПП Черкаської обласної ради». Черкаси, 2023. 60 с.

Основи інтегрованого навчання учнів громадянської освіти та історії в 5–6 класах: методичний посібник / Пометун О. І., Гупан Н. М., Ремех Т. О., Сєрова Г. В. За загальною редакцією О. І. Пометун.[Електронне видання]. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024. 133 с.

Пометун О. І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн./ О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. К.: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. К.: Генеза, 2005. 328 с.

Програми середньої загальноосвітньої школи. Історія України 5-11 класи. Всесвітня історія. 6-11 класи. К., 2025.

Професійний стандарт за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", "Вчитель закладу загальної середньої освіти", "Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)" (наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 грудня 2020 року № 2736)

Сучасні методи групової роботи з учнями : науково-методичний посібник / укладачі : Буряк О. О., Кечик О. О. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 103 с. Режим доступу: <https://znayshov.com/FR/6066/192.pdf> (дата звернення: 12.05.2025)

ДОДАТКОВА

Десятов Д. Використання ВЕБ-КВЕСТУ як методу розвитку дослідницьких умінь учнів у процесі навчання історії. Історія в школі. 2012. Вересень. С. 22–25.

Мокрогуз О. П. Інноваційні технології на уроках історії [Текст]. Х. : Вид. група «Основа», 2005. 192 с.

Старева А. М. Методика навчання історії : особистісно-орієнтований підхід : навчально-методичний посібник. Частина II [Текст]. Миколаїв : «Ліон», 2007. 200 с.

Терно С. О. Теорія та методика навчання історії : практикум для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Історія та археологія» [Текст]. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 36 с.

Варшавська М. Методика використання елементів дискусії на інтерактивному уроці з історії [Текст]. *Історія України*. 2005. № 43 (22 лист).. С. 14–17.

Мороз, П., & Мороз, І. (2021). ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ В 5–9 КЛАСАХ: СТАН ПРАКТИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ. *Український Педагогічний журнал*, (3), 66–77. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-3-66-77>

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В КОНТЕКСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ. (2022). *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: педагогічні науки, 28(1), 85–
<https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v28i1.978>

Гордієнко Н. Кейс-метод як засіб формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників у вищій школі. Людинознавчі студії. Серія : Педагогіка. 2017. Випуск 4/36. С. 64–73.

Терно С. Якість засвоєння історичних понять учнями загальноосвітніх шкіл. Історія в школах України. 2000. № 4. С. 28–32.

Фідря О. Як розвивати знання. Історія в школах України. 2005. №4. С. 12–14; 2006. № 3. С. 9–14.

Шеремет М. До проблеми формування критичного мислення особистості. Історія в школі. 2006. № 7–8. С. 15–17.

Пометун О. Система пізнавальних завдань у компетентісно оієнтованому навчанні. Режим доступу: <http://ipvid.org.ua/upload/iblock/c8e/c8e33e3dd84d2ce83e66b6f7d2257453.pdf>

Мала Л. Активізація розумової діяльності учнів на уроках всесвітньої історії в 10- 11 класах// Історія в школах України. – 2002. – № 2.

Чумак А. Розвиток історичного мислення в процесі вивчення вітчизняної історії та його вплив на історичну свідомість. Виховання і культура. 2001. №1. С. 78- 83.

Методичні рекомендації

Проаналізуйте, як зміна підходів до методів навчання може впливати на ефективність навчального процесу з історії. Враховуючи вікові особливості учнів, на якому етапі навчання (молодші класи, середні, старші) доцільно застосовувати різні методи навчання? Охарактеризуйте, яким чином методи можуть бути адаптовані до рівня розвитку учнів та їх когнітивних можливостей, аби сприяти кращому засвоєнню історичного матеріалу.

Наприклад, для молодших школярів важливо використовувати методи, які сприяють розвитку базових навичок (наприклад, репродуктивні методи, використання наочності та ілюстрацій), тоді як для старших класів доречними можуть бути методи, що стимулюють критичне мислення та аналіз (наприклад, проблемний виклад, частково-пошукові методи, дослідницький підхід). Визначте, які методи краще застосовувати на різних етапах навчання з історії та як їх зміна сприяє глибшому розумінню учнями історичних процесів і подій.

Висвітліть, як взаємодія вчителя та учнів в залежності від віку може змінюватися, і які методи допомагають підтримати активність учнів на різних етапах навчання. Проаналізуйте, як мотивація учнів змінюється з віком і як це повинно корелювати з вибором методів для навчання історії.

Проаналізуйте, як методи навчання історії можна адаптувати для різних вікових категорій учнів. Для учнів 5-6 класів важливо застосовувати методи, що залучають до активного сприйняття та запам'ятовування основних фактів (наприклад, лекції, пояснення, візуальні методи), тоді як для учнів 7-9 класів доцільно використовувати більш складні методи, що стимулюють розвиток аналітичного та критичного мислення (наприклад, дискусії, дослідницькі методи, проекти).

Дайте характеристику різних методів у контексті вікових категорій. Наприклад, методи, що включають використання наочних матеріалів і схем, можуть бути дуже ефективними для молодших учнів, тоді як старші учні можуть використовувати методи, що вимагають аналізу джерел та документів або участі в складних історичних дебатах.

Визначте, як застосування різних методів навчання залежить від того, чи мають учні базові знання про історичні події або лише знайомляться з основними фактами. Які методи є найбільш ефективними для залучення учнів до глибокого аналізу історії в старших класах, і чому? Як адаптувати методи для різних рівнів учнівської підготовки та забезпечити їхню максимальну участь у процесі навчання?

Дайте характеристику різноманітним підходам до комбінування методів навчання на уроках історії. Як поєднання різних методів допомагає забезпечити інтерактивність уроку, підтримувати інтерес учнів і забезпечити глибоке розуміння матеріалу? Проаналізуйте, які методи варто комбінувати для досягнення кращих результатів в навчанні історії, наприклад, поєднання лекції з груповою роботою або використання дискусій та дослідницьких завдань для кращого засвоєння історичних тем.

Охарактеризуйте, як можна комбінувати репродуктивні методи з проблемно-пошуковими для того, щоб підтримувати баланс між знаннями та розвитком аналітичних здібностей учнів. Зверніть увагу на ефективність використання інтерактивних методів, таких як рольові ігри та дебати, з традиційними методами, що дозволяють засвоїти основні факти та концепції.

Визначте, як можна варіювати методи для різних вікових категорій учнів, застосовуючи більш прості методи в молодших класах і складніші методи в старших. Як комбінувати методи для підтримки мотивації учнів і для забезпечення їхньої активної участі в процесі навчання історії?

Практичне завдання. Проаналізуйте два методи навчання історії: лекцію та метод групової дискусії. Для цього розгляньте їхні переваги та недоліки у контексті вивчення певної історичної події, наприклад, Визвольної війни 1648-1657 рр. в Україні. Яким чином кожен із цих методів допомагає учням засвоїти матеріал і розвивати критичне мислення? Визначте, в яких випадках найбільш ефективно використовувати кожен з методів та обґрунтуйте свій вибір.

Запитання

1. Яким чином зміна підходів до методів навчання історії залежно від вікових особливостей учнів сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу?
2. Які методи навчання історії найбільш підходять для учнів молодших класів, і як вони можуть бути адаптовані для учнів середніх і старших класів?
3. Як можна поєднувати традиційні та інноваційні методи на уроках історії для підвищення активності учнів?
4. Які переваги і недоліки використання словесних методів навчання на уроках історії, і як їх можна ефективно застосовувати?
5. Як інтерактивні методи навчання, такі як рольові ігри чи дебати, можуть покращити засвоєння історичних тем учнями?
6. Які конкретні методи можуть бути використані для розвитку критичного мислення учнів на уроках історії, і як ці методи допомагають у вивченні історичних подій та процесів?

Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів (СРС)

Самостійна робота студентів включає в себе дві частини. У першій відбувається підготовка студентів до самостійної роботи, у другій – вони самостійно вирішують поставлені завдання. Усі без винятку студенти мають виконувати пізнавальні завдання, що відповідають їх власному рівню. Самостійна робота студентів сприяє пред'явленню більш підготовленим студентам високих вимог, що забезпечить їм максимальний інтелектуальний розвиток. Менш підготовленим студентам самостійна робота дає можливість та створює умови для отримання всіх необхідних здібностей, вмінь, знань та навичок. Залежно від ступеня індивідуальної підготовки студента визначаються пріоритети самостійної роботи: – групове взаємо- і самонавчання під керівництвом викладача; – індивідуалізоване самонавчання, яке планується спільно з викладачем. Групове самонавчання передбачає, що студенти працюють над єдиними за змістом завданнями для всіх членів групи. Завдання включають у себе елементи колективної роботи, виконуються у присутності інших членів групи, мають єдині стратегічні і тактичні цілі. Між виконавцями встановлюються стосунки взаємодопомоги, взаємоконтролю, власної відповідальності за результати роботи. Індивідуальна самостійна робота студентів може відрізнятися за обсягом, змістом і темпом. Ці характеристики самостійної роботи студент та викладач планують разом. Викладач складає індивідуальні завдання, питання для самоперевірки, дає методичні поради щодо самостійного виконання важких та типових завдань, складає графік консультацій та контролю, рекомендує літературу або інші дидактичні матеріали для набуття потрібних здібностей, вмінь, знань та навичок. Індивідуальна самостійна робота студентів, з одного боку, допомагає добре опанувати навчальний матеріал, що з якихось причин не був засвоєний на достатньому рівні і його потрібно проробити повторно. З іншого – сильним, добре підготовленим студентам надає можливість розв'язати завдання підвищеної складності, формувати інваріантне, креативне, нестандартне мислення.

Індивідуальні завдання з методики навчання історії

Індивідуальні завдання є важливим компонентом навчального процесу в університеті, оскільки сприяють розвитку самостійності, аналітичного та критичного мислення студентів. Вони дозволяють студентам поглиблено вивчати конкретні теми, досліджувати важливі питання та застосовувати теоретичні знання на практиці

Методичні рекомендації студентам для підготовки проєктів

1. Визначення теми проєкту

- Оберіть актуальну та значущу тему, що відповідає навчальній програмі.
- Узгодьте тему з викладачем для отримання рекомендацій щодо її розкриття.

2. Формулювання мети та завдань

- Чітко визначте основну мету проєкту (наприклад, розробка методичних підходів до викладання певної історичної теми).
- Сформулюйте конкретні завдання, які допоможуть досягти мети.

3. Збір та аналіз інформації

- Використовуйте наукові джерела, підручники, архівні матеріали, електронні ресурси.
- Проаналізуйте сучасні методичні підходи та педагогічні технології.

4. Розробка структури проєкту

- Вступ (актуальність теми, мета, завдання).

- Основна частина (теоретичні аспекти, аналіз методик, практичні розробки).
- Висновки (узагальнення отриманих результатів, практичні рекомендації).
- Список використаних джерел.

5. Використання методів навчання історії

- Включіть інтерактивні методи, такі як дискусії, історичні дебати, рольові ігри.
- Розгляньте можливість використання цифрових ресурсів, мультимедійних презентацій, картографічного матеріалу.
- Запропонуйте методи критичного аналізу історичних документів.

6. Практичне застосування

- Розробіть методичні рекомендації для викладання історичного матеріалу в школі.
- Підготуйте зразки завдань, тестів, план-конспекти уроків.

7. Оформлення роботи

- Дотримуйтеся академічних стандартів, оформлюйте роботу відповідно до вимог (шрифт, інтервал, оформлення цитат).
- Уникайте плагіату, належно оформлюйте посилання.

8. Редагування та корекція

Після написання роботи студент повинен її ретельно перечитати, виправити можливі граматичні чи стилістичні помилки, перевірити правильність посилань на джерела та відповідність вимогам завдання.

9. Презентація результатів

- Підготуйте доповідь або мультимедійну презентацію, що наочно демонструє отримані висновки.
- Практикуйтеся у виступі, щоб ефективно презентувати матеріал перед аудиторією.

10. Оцінка та зворотний зв'язок

Викладач оцінює виконане завдання, дає зворотний зв'язок, вказує на сильні та слабкі сторони роботи, а також надає рекомендації для подальшого розвитку. Це важливий етап, який дозволяє студенту зрозуміти свої досягнення та напрямки для вдосконалення.

Види індивідуальних завдань з методики навчання історії

- 1. Проєкти** Індивідуальний проєкт — це завдання, яке передбачає розробку та виконання студентом комплексної роботи з історії, спрямованої на вирішення певної проблеми або дослідження конкретної історичної теми. Проєкти можуть включати створення презентацій, створення портфоліо, написання есе, дослідження історичних джерел. Завдання полягає в тому, щоб продемонструвати навички дослідження, аналізу та представлення результатів.
- 2. Веб-квести** Веб-квест — це метод активного навчання, що передбачає використання інтернет-ресурсів для вирішення завдань у вигляді квесту. Студент отримує серію завдань, що потребують пошуку інформації в інтернеті, її аналізу та відповіді на запитання. Веб-квест дозволяє студентам не лише працювати з історичними джерелами, а й розвивати навички цифрової грамотності та дослідження.
- 3. Історичний блог** — це індивідуальне завдання для студентів, яке полягає в створенні онлайн-ресурсу для публікації досліджень, статей та аналітичних матеріалів з історії. Такий блог дозволяє студентам поглиблено вивчати обрану тему, працюючи з науковими джерелами, документами та мультимедійними

матеріалами. Студент самостійно вибирає тему, проводячи детальне дослідження, структурує публікації в блозі, поєднуючи текстові матеріали з відео, інфографікою та іншими мультимедійними елементами. Це дозволяє не лише поглиблено засвоїти історичні знання, а й розвивати навички критичного мислення, аналізу джерел та презентації історичних фактів у доступній формі.

Створення історичного блогу допомагає студентам розвивати навички комунікації та публікації, а також освоювати сучасні технології для подачі наукової інформації. Використовуючи блог, студенти мають можливість взаємодіяти з читачами, отримувати зворотний зв'язок і вдосконалювати свої роботи. Блог стимулює студентів до глибокого аналізу історичних подій та процесів, даючи їм можливість представити власну точку зору на певні аспекти минулого. Це завдання розвиває не тільки академічні навички, а й здатність організовувати та презентувати інформацію в цифровому форматі, що є важливим елементом сучасної освіти.

Індивідуальні завдання допомагають студентам не лише засвоїти теоретичні знання, але й розвивати практичні навички, такі як аналіз, дослідження, робота з джерелами та презентування інформації.

Тематика (приблизно)

- ✓ Емоційний інтелект
- ✓ Вплив технологічних інновацій на стратегії ведення війни: аналіз змін у збройних силах у XX столітті.
- ✓ Світло та темрява: вплив релігійних уявлень про добро і зло на культурний розвиток.
- ✓ Політична впливовість коханок в світовій історії
- ✓ Найвідоміші військові хитрощі у світовій історії
- ✓ Історія самураїв, їхній роль у японському суспільстві та розвиток кодексу бушідо
- ✓ Світовий досвід боротьби з корупцією: найкращі практики
- ✓ Хакер-злочинці у світовій історії
- ✓ Стратегії запобігання суїцидам серед школярів: інноваційні підходи та впровадження
- ✓ Історичний кроссовер: як би змінилися події, якби зустрілися персонажі з різних історичних епох
- ✓ Кохання та політика: романтичні зв'язки у великих державних діячів XX-XXI ст.
- ✓ Роль палацових інтриг у формуванні китайської імперської влади
- ✓ Прояви воєнних злочинів, насильства та геноциду в 2 пол XX ст.
- ✓ Світло та темрява: вплив релігійних уявлень про добро і зло на культурний розвиток
- ✓ Ефективні стратегії роботи з агресією у підлітків: від теорії до практики

Методичні рекомендації для організації навчальної діяльності студентів заочної форми навчання

Навчання студентів-заочників потребує особливого підходу, оскільки вони поєднують здобуття освіти з роботою та самостійним опануванням матеріалу. Тому навчальний процес має бути організований так, щоб максимально ефективно використовувати обмежений час на очне навчання і водночас забезпечувати якісний рівень підготовки.

Пам'ятайте про професійне спрямування курсу «Методика навчання історії» для студентів заочної форми навчання, які здобувають кваліфікацію вчителя історії і сусп. предметів, оскільки його головною метою є формування у студентів компетентностей, необхідних для ефективного викладання історії в закладах загальної середньої освіти. Вивчення цього предмета забезпечує вас знаннями, методичними навичками та інструментами для:

- **Планування та організації уроків історії** відповідно до сучасних освітніх стандартів.
- **Використання ефективних педагогічних технологій** для формування критичного мислення, історичної свідомості та національної ідентичності учнів.
- **Розвитку навичок аналізу та інтерпретації історичних джерел**, що допомагає учням самостійно оцінювати події минулого.
- **Застосування інтерактивних методів навчання**, таких як дискусії, проблемне навчання, ігрові та кейсові методи і т.ін.

Курс дає вам можливість:

- ✓ Формувати **стійкі професійні компетентності**, необхідні для викладання історії на високому рівні.
- ✓ Навчитися **використовувати цифрові технології** для створення навчальних матеріалів та організації освітнього процесу.
- ✓ Розвивати **навички педагогічної комунікації** та психологічної підготовки для роботи з учнями різного віку.
- ✓ Готувати **авторські методичні розробки, уроки та проєкти**, адаптовані до вікових особливостей школярів і т.ін.

Викладання історії вимагає від вчителя не лише ґрунтовного знання матеріалу, а й володіння методичними прийомами, що включають:

- ✚ **Здатність адаптувати історичний матеріал** відповідно до рівня знань учнів.
- ✚ **Навички розвитку учнівської самостійності** через проєктні та дослідницькі методи.
- ✚ **Вміння здійснювати компетентнісний підхід** до оцінювання навчальних досягнень учнів.
- ✚ **Формування громадянської свідомості** та виховання ціннісного ставлення до історії рідної країни.

Завдяки вивченню курсу ви зможете:

- ❖ **Ефективно проводити уроки** з використанням сучасних методичних підходів.
- ❖ **Організовувати позакласну роботу** (екскурсії, історичні конкурси, інтерактивні ігри).
- ❖ **Застосовувати різні методи оцінювання знань учнів** (тести, творчі завдання, історичні проєкти).
- ❖ **Готувати учнів до участі в олімпіадах, конкурсах і наукових дослідженнях з історії** і т.ін.

1.Планування навчального процесу

Студентам заочної форми навчання важливо чітко планувати свою навчальну діяльність, враховуючи інтенсивність курсу та обмежений час для самостійного навчання.

Замість пасивного сприйняття матеріалу лекції рекомендую для студентів-заочників інтерактивну взаємодію, активну участь в обговоренні, в наведенні прикладів, в активному слуханні відповідей своїх колег. Це вам дає можливість засвоїти складні теми через реальні педагогічні приклади.

Під час семінарів рекомендую відпрацьовувати практичні навички викладання. Активна участь в обговоренні сприятиме розвитку навичок критичного мислення та аналізу, а також підготує вас до реальних педагогічних ситуацій.

Рекомендується розподілити навчальну роботу таким чином:

Планування часу.

Враховуючи розмір курсу, студентам необхідно визначити, скільки часу вони можуть приділяти навчанню щотижня. Для цього можна скласти індивідуальний графік, що включає: час на вивчення лекційного матеріалу, час на виконання практичних завдань, перегляд додаткових джерел та підготовку до семінарів/консультацій.

Розподіл тем.

Курс поділяється на окремі теми, кожна з яких має свій термін вивчення. Рекомендується для кожної теми витратити 1-2 тижні в залежності від складності.

2. Самостійне навчання та методи роботи з матеріалом

Самостійна робота є основною складовою навчання заочної форми. Для ефективного засвоєння матеріалу студентам потрібно використовувати різні методи та джерела інформації:

Заняття з лекційними матеріалами. Студентам слід уважно ознайомлюватися з лекціями, ретельно конспектувати основні тези.

Використовувати презентації, таблиці ін. матеріал.

Використовувати електронні ресурси та онлайн-курси для підтримки вивчення матеріалу, що дозволяє отримати більш глибоке розуміння теми.

Опрацювання рекомендованої літератури, конспектів, нормативних документів. Для глибшого засвоєння матеріалу необхідно звертати увагу на різні джерела: монографії, статті в наукових журналах, вчительські сайти.

Порівняння історичних підручників різних періодів та їх критичний аналіз.

Практичні завдання. Підготовка планів -конспектів уроків.

Розробка інтерактивних завдань для учнів (історичні ігри, дебати, аналіз документів).

Створення різних форм навч діяльності учнів на різних онлайн-ресурсах.

Студенти повинні ретельно виконувати самостійні завдання, індивідуальні завдання, тести, писати есе.

Інтерактивні методи навчання

Онлайн-курси

Онлайн-лекції

мультимедійні ресурси (відео, інтерактивні карти, презентації), щоб зробити навчальний процес більш захоплюючим і зрозумілим.

Контроль знань та оцінка навчальних досягнень

Контроль навчальних досягнень для студентів заочної форми навчання включає кілька етапів:

Тести на різних платформах. Студенти проходять тести після вивчення кожної основної теми, що дозволяє перевірити засвоєння матеріалу.

Колоквіуми, які студенти проходять під час залікової сесії перший колоквіум (модульна контрольна робота) по т.1-7 (на 2 семінарі), другий колоквіум (модульна контрольна робота) - (т.8-12) на 4 семінарі.

Усні відповіді на семінарських заняттях, які демонструють знання студентів, вміння презентувати свою думку, виконувати пед задачі і т.ін.

Екзамен. В кінці курсу передбачається підсумковий екзамен (письмовий або усний), який дозволяє комплексно перевірити знання студентів.

Рекомендації для підготовки до іспиту

Підготовка до іспиту є важливою частиною навчальної діяльності, і для її ефективної організації студентам заочної форми навчання рекомендується:

Скласти план підготовки. Розподілити час на повторення матеріалу та уточнення незрозумілих питань. Для цього варто зробити план по днях.

Активне використання конспектів і роздаткових матеріалів. Для ефективного повторення використовувати конспекти лекцій та зроблені записи.

Зворотний зв'язок та підтримка

Комунікація відбувається як через старосту, так і індивідуально (через корпоративну пошту).

Література ОСНОВНА

- Актуальні питання компетентнісно орієнтованої методики навчання історії та громадянської освіти в ліцеї : методичний посібник [Електронне видання] / Кришмарел В. Ю., Малієнко Ю. Б., Мацейків Т. І., Ремех Т. О. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 334 с.
- Викладання предметів освітньої галузі «ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТА» у 5-6 класах Нової української школи (методичні рекомендації) / Фарбак Т. М. ЧОППО імені К. Д. Ушинського, 2023. 31 с.
- Галицька-Дідух Т. В., Гречановська О. В., Батарейна І. О., Гурська В. А., Бабік І. В. Гейміфікація як засіб індивідуалізації навчання XXI століття. Лодзь: Futurity Research Publishing, 2025. 203 с.
- ГІО-оцінювання-2025. Путівник, затверджений наказом МОН № 418 від 6 березня 2025 року (зі змінами від квітня та липня). (дата звернення: 12.01.2025). <https://educationforlife.mon.gov.ua/wp-content/uploads/2025/10/gio-ociniuvannia-2025-putivnik.pdf> (дата звернення: 12.06.2025).
- Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyizagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>(дата звернення: 12.01.2025).
- Діагностичне тестування: як працювати з тестами та їхніми результатами: методичний посібник / Берендєєв С., Косенчук Ю., Лисогор Л. Київ, 2023. 35 с.
- Закон України "Про освіту"
- Закон України "Про повну загальну середню освіту"
- Застосування професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: звіт за результатами дослідження / [Софій Н., Новик І., Стягунова О., Венгловська О., Борисенко Ю., Порфірян І.]; за заг.ред. Н.Софій. УІРО. 2024. 54 с.
- Концептуальні засади реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/66a/b9c/8cd/66ab9c8cd027a336734100.pdf> (дата звернення: 12.01.2025).
- Методика викладання історії в школі: навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти історичних факультетів. 3-є вид. доповнене і виправлене [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. 150 с. URL:<https://drive.google.com/file/d/1bHY93c5-NcoQvFa10IIrPImMExw7Cc-j/view> (дата звернення: 12.01.2025)
- Методика компетентнісно орієнтованого навчання всесвітньої історії у 7-му класі : методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с.
- Методика розвитку критичного мислення учнів ліцею на уроках історії: методичний посібник [Електронне видання]. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 250 с.
- Модальні навчальні програми для 5 - 9 класів. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoi-ukrainskoi-shkoli-zaprovdzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku> <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/hromadians-ka-ta-istorychna-osvitnia-haluz/>(дата звернення: 12.01.2025)
- Наказ Міністерства освіти і науки України 30 липня 2024 року № 1072 «КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ реформування історичної освіти в системі загальної

середньої освіти». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1072729-24#Text> (дата звернення: 12.01.2025)

Нова українська школа: путівник для вчителя 5–6 класів : навчально-методичний посібник / за ред. А. Л. Черній ; відп за вип. В. М. Салтишева. Рівне : РОІППО, 2022. 168 с.

НУШ у базовій середній освіті: громадянська та історична освітня галузь (6 клас) / укладач: Замулко О.І., завідувач координаційного центру професійного розвитку особистості КНЗ «ЧОПОПП Черкаської обласної ради». Черкаси, 2023. 60 с.

Основи інтегрованого навчання учнів громадянської освіти та історії в 5–6 класах: методичний посібник / Пометун О. І., Гупан Н. М., Ремех Т. О., Сєрова Г. В. За загальною редакцією О. І. Пометун. [Електронне видання]. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2024. 133 с.

Пометун О. І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. За ред. О. І. Пометун. К.: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. К.: *Генеза*, 2005. 328 с.

Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання. URL <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-rekomendatsii-shchodo-otsiniuvannia-rezultativ-navchannia> (дата звернення: 12.01.2025).

Нова система оцінювання https://nus.org.ua/2025/11/14/yak-nova-systema-otsinyuvannya-u-gromadyanskij-ta-istorychnij-galuzi-dopomagaye-pobachyty-postup-uchnya-golovne-z-vebinaru/?fbclid=IwDGRzaAOFimJjbGNrA4WKTGV4dG4DYWVtAjExAHNyGMGYXBwX2lkDDM1MDY4NTUzMTcyOAhjYWxsc2l0ZQIyNQABHozwXYlPtLxrcEGrwK9j7MA9xbvZHB9qc_b1yPyUvYXAwUuAd3Y3pkgbMllv_aem_tgHFCl284Wia7n1dSj1Igg

Програми середньої загальноосвітньої школи. Історія України 5-11 класи. Всесвітня історія. 6-11 класи. К., 2025.

Професійний стандарт за професіями "Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти", "Вчитель закладу загальної середньої освіти", "Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)" (наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23 грудня 2020 року № 2736)

Психологічний супровід і підтримка учасників освітнього процесу в умовах упровадження Нової української школи (з досвіду роботи фахівців психологічної служби) : метод. посібник / уклад. В. В. Байдик. Харків : Друкарня Мадрид, 2018. 102 с.

Реалізація завдань громадянської та історичної освітньої галузі в контексті нового Державного стандарту базової середньої освіти (з досвіду роботи вчителів громадянської та історичної освітньої галузі) / укладачі: Н. С. Черткова, І. В. Відіборенко. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2023. 70 с.

Як нова система оцінювання у громадянській та історичній галузі допомагає побачити поступ учня. Головне з вебінару. URL: <https://nus.org.ua/2025/11/14/yak-nova-systema-otsinyuvannya-u-gromadyanskij-ta-istorychnij-galuzi-dopomagaye-pobachyty-postup-uchnya-golovne-z-vebinaru/> (дата звернення: 12.11.2025).

ДОДАТКОВА

Armstrong P. Bloom's Taxonomy. 2014. URL: <https://cft.vanderbilt.edu/guidessubpages/blooms-taxonomy/#2001>. (дата звернення: 19.06.2024).

Dunn J. The Historian's Responsibility for the Future: Recording Covid-19 for the Next Generation. *Teaching History. A Journal of Methods*. 2021. Vol. 46 № 1. P. 23–25. DOI: <https://doi.org/10.33043/TH.46.1.23-25>. (дата звернення: 11.06.2024).

Erekson K. Putting History Teaching «In Its Place». *Journal of American History*. March 2011. Volume 97. Issue 4. P. 1067–1078. DOI: <https://doi.org/10.1093/jahist/jaq066> (дата звернення: 19.06.2024).

Garrone-Shufren S. Preparing Teachers to Teach the Language of History. *Teaching History. A Journal of Methods*. 2020. Vol. 45. № 2. P. 2–17. DOI: <https://doi.org/10.33043/TH.45.2.2-17>. (дата звернення: 10.06.2024).

Hughes R. Assessment in the History Classroom. *Teaching History. A Journal of Methods*. 2019. Vol. 44. № 2. P. 51–56. DOI: <https://doi.org/10.33043/TH.44.2.51-56> (дата звернення: 11.06.2024).

Koziar, M., Lysenko, T., Halytska-Didukh, T. (2024). Strategies for Preparing Teachers to Implement Virtual Reality in the Process of Personalized Learning. *International Conference on Science, Innovations and Global Solutions*. (pp. 445-448). Futurity Research Publishing. Polska, Łódź, 31.07.2024 p.

Pearson B, Brasington B, Bowman T. «I Don't Want to be a Historian! I Just Want to be a History Teacher!» A West Texas Historical Methods Odyssey. *Teaching History. A Journal of Methods*. 2019. Vol. 44. № 1. P. 2–27. DOI: <https://doi.org/10.33043/TH.44.1.28-56>. (дата звернення: 10.06.2024).

STEM-освіта: теорія та практика [Електронний ресурс]: збірник науково-методичних матеріалів /уклад. О. В. Лозова, І. П. Василяшко / за заг. ред. Ю. І. Завалевського. К. Видавничий дім «Освіта», 2024. 417 с.

Young C. Embracing the Digital Revolution in the History Classroom. *Teaching History. A Journal of Methods*. 2018. Vol. 44. № 2. P. 2–16. DOI: <https://doi.org/10.33043/TH.43.2.2-16> (дата звернення: 19.06.2024).

Академічна доброчесність у середній освіті. Методичні рекомендації / Ю.Бреус, Ю. Боловацька, О.Заплотинська. Київ, 2021. 105 с.

Асистент вчителя: роль, завдання та практичний досвід (практичний посібник) / Гонік С.Ю., Ридецька В.М., Підкаура В.А. та ін. Звягель, 2024. 74 с.

Бондаренко Н. В. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання [Storytelling as a communication trend and a method of teaching all subjects in school]. *Молодь і ринок*. 2019. № 7 (174). С. 130–138. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716893/1/BNV_MiR_19-07.pdf (дата звернення: 01.07.2024)

Діагностичне тестування: як працювати з тестами та їхніми результатами: методичний посібник / Берендєєв С., Косенчук Ю., Лисогор Л. Київ, 2023. 35 с.

Історія України в джерелах: практикум / П.В.Мороз, І.В.Мороз, В.С.Власов. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 564 с.

Історія як пропаганда: посібник для вчителів / А.Лягуша, Н.Шліхта, О.Коляструк та ін. Київ, DVV International Ukraine, 2024. 276 с.

Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі : методичний посібник / О. І. Пометун, Н. М. Гупан, В. С. Власов. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 208 с.

Компетентнісно орієнтований підхід до оцінювання результатів навчання учнів: приклади завдань регіональних моніторингових досліджень [Електронне видання] / І.В. Капустін, Т.М. Голтяй, С.С. Євтушенко, О.О. Мілаш; за заг. ред. Л.Д. Покроєвої. Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2025. 254 с.

Гавлітіна Т. Інноваційні освітні практики: створення та впровадження в Новій українській школі. Нова педагогічна думка, 2023. №3 (115). URL: <http://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/576/523> (дата звернення 2.08.2025)

Галицька-Дідух Т.В., Романюк В.Л., Задорожня Т.М. Використання штучного інтелекту в дистанційному навчанні: психолого-педагогічні умови. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка». 2024. № 5(39) 2024. С. 126-143.

Гурська, О. А., Самборська, О. В., & Йордан, Г. М. Використання цифрових технологій у педагогічному процесі для індивідуалізації навчання. Педагогічна Академія: наукові записки. 2025. (14). <https://doi.org/10.5281/zenodo.14587060> (дата звернення 2.08.2025)

Денисюк В., Завадська Н., Дідух О. Вікові особливості формування історичних знань в учнів 5–9 класів. Scientific Collection «InterConf», (39): with the Proceedings of the 8 th International Scientific and Practical Conference «Science and Practice: Implementation to Modern Society» (December 26–28, 2020). Manchester, Great Britain: Peal Press Ltd., 2020. P. 580–587. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/19769> (дата звернення: 03.07.2024)

Інноваційний простір учителя НУШ: кейси методичних матеріалів для 5-6 класів НУШ / за заг. ред. Світлани Гарної та Юлії Бурцевої. Київ-Краматорськ, 2023.

Контроль освітніх результатів учнів ліцею в умовах інтегрованого навчання : методичний посібник / Ільченко В. Р., Гуз К. Ж., Засекіна Т. М., Ільченко О. Г., Гринюк О. С., Антонюк М. А., Олійник І. М., Білик Н. І., Ляшенко А. Х., Педенко В. П. [Електронне видання]. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 150 с.

Мобільні технології в школі: посіб. для вчителів / І. А. Патрушева, О. М. Гера, Н. В. Діденко, Л. А. Павлюк, О. Л. Сафроненко. К.: Видавничий дім «Освіта», 2019. 175 с.

Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник / Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Харків: Вид-во "Ранок", 2019. 304 с.

Нова українська школа: як реалізувати новий зміст базової середньої освіти : навчально-методичний посібник для тренерів-педагогів / за ред. А. Черній ; відпов. за вип. : О. Лютко, М. Люшин. Рівне : РОІППО, 2024. 207 с.

Пометун О. І. Практичні заняття з історії в основній школі : методичний посібник / О. І. Пометун, Н. М. Гупан. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 160 с.

Практика інтегрованого навчання учнів історії у 5-6 класах : методичні рекомендації. [Електронне видання]. / П.В. Мороз, І.В. Мороз. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. 123 с.

Проектне навчання в історичній освіті : методичні рекомендації / В. Долід, П. Долганов. Рівне: РОІППО, 2023. 83 с.

Розвиток громадянської активності та патріотизму учнів на уроках предметів і курсів громадянської та історичної освітньої галузі : методичні рекомендації. [Електронне видання] / Н.Гупан, Т.Ремех, Г.Серова. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2024. 133 с.

Сертифікація вчителів НУШ. Усе для підготовки / упоряд. О. М. Юрченко. Харків : Вид. група «Основа», 2021. 128 с.

Творчість як фактор мотивації досягнень: навчальний посібник / Сергєєва Л.М., Просіна О.В., Ілляхова М.В. Київ, 2023. 124 с.

Техніки декодування російської пропаганди на заняттях з історії та громадянської освіти. Навчально-методичний посібник / Желіба О.В., Мокрогуз О. П., Волошенюк О.В./ За редакцією Волошенюк О. В., Євтушенко Р. І. Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2023. 81 с.

Хміль Н., Галицька-Дідух Тамара, Цяньці Ван. Використання віртуальної і доповненої реальності в українській освіті. Академічні візії. 2023. №22.

URL:<https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/505> (дата звернення: 19.06.2024)

Додаткова література2

- Власов В. Завдання для перевірки умінь розпізнавати факти (події, явища, процеси) за візуальними історичними джерелами. Історія і суспільствознавство в школах України. Теорія та методика навчання. 2018. Вересень–жовтень. № 5 (75). С. 75–85.
- Возна З. Можливості краєзнавчих студій у розвитку полікультурної компетентності. Історія в рідній школі. Науково-методичний журнал. 2020. Листопад–грудень. № 6 (224). С. 14–18.
- Гривко, А. Потенціал підручників для розвитку наскрізних умінь (погляд учнівства). Проблеми сучасного підручника. 2023. №29. С.61–77.
URL:<https://doi.org/10.32405/2411-1309-2022-29-61-77> (дата звернення: 19.06.2024)
- Гуцало, Л. В. Розвиток критичного мислення на уроках історії. Роль педагога у впровадженні інноваційних технологій в освітній процес: історія та сьогодення. Науковий збірник «Велика Волинь». Матеріали регіональної науково-краєзнавчої конференції. 2023. Вип. 65 / Упоряд. П.С. Скавронський. Бердичів : ФОП Мельник М.В., 2023. С. 215-222.
- Денисюк В. Шкільна історична освіта в історичній пам'яті нації. Integración de las ciencias fundamentales y aplicadas en el paradigma de la sociedad post-industrial: Colección de documentos científicos «ΛΟΓΟΣ» con actas de la Conferencia Internacional Científica y Práctica (Vol. 5), 24 de abril de 2020. Barcelona, España: Plataforma Europea de la Ciencia, 2020. № 5. P. 130–133. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/view/2262> (дата звернення: 23.06.2024)
- Желіба О. Використання схеми «Політична система» на прикладі уроків в 6 класі, присвячених питанням державного життя. Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. 2015. № 1–2. С. 20–22.
- Загальна середня освіта України в умовах воєнного стану та відбудови: реалії, досвід, перспективи / методичний поради́ник науковців Інституту педагогіки НАПН України до початку нового 2023–2024 навчального року : методичні рекомендації / за заг. ред. Олега Топузова, Тетяни Засе́кіної : Ін-т педагогіки НАПН України. Київ : Педагогічна думка, 2023. С. 180-191. URL: <https://undip.org.ua/to-scientists/events/metodychni-rekomendatsii-2/> (дата звернення: 12.01.2025)
- Інтеграція медіаграмотності в навчальні предмети основної та старшої школи. Частина 1 : матеріали творчої групи медіапедагогів Миколаївської області / Упоряд. М. В. Запорожченко. Миколаїв : ОІППО, 2023. 154 с.
- Історія як пропаганда: посібник для вчителів / А.Лягуша, Н.Шліхта, О.Колястрок та ін. - Київ, DVV International Ukraine, 2024. 276 с.
- Каневська К. Навчаймося роботи з картами, або Контурні карти на уроці історії. Практичне заняття № 2. Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. 2018. Травень–червень. № 3 (73). С. 29–32.
- Кириленко П. Лічба років в історії, або Як розв'язувати хронологічні задачі. Практичне заняття № 1. Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. 2018. Травень–червень. № 3 (73). С. 19–22.
- Колеснікова М. С. Критичне мислення майбутнього вчителя історії як показник якості професійної підготовки. Дидаскал. 2020. № 20. С. 101–104. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/13753> (дата звернення: 20.06.2024)

Кузіна К. Глузуючи з ВНК—ОДПУ—НКВС: радянські органи держбезпеки в анекдотах (1920—1930-ті рр.). Український історичний журнал. 2023. Число 5. С. 151. URL:http://resource.history.org.ua/publ/UIJ_2023_5_11 (дата звернення: 23.06.2024).

Курилів В. Методика викладання історії. Львів–Торонто: Світ, 2003. 248 с.

Маринченко Г. Дистанційна освіта в Україні: історія та сучасний стан. Інноваційна педагогіка. 2020. Випуск 22. Том 3. С. 188–191. URL:http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/22/part_3/43.pdf (дата звернення: 12.06.2024)

Маринченко Г. Сторітеллінг як інноваційний метод в українській педагогіці та його використання на уроках історії. Теорія та методика навчання суспільних дисциплін. 2019. Випуск 7. С. 10–13. URL: https://www.academia.edu/39012301/Сторітеллінг_як_інноваційний_метод_в_українській_педагогіці_та_його_використання_на_уроках_історії. (дата звернення: 10.06.2024)

Матешук І. Чи можна побачити минуле, або Історія на карті. Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. 2018. Травень–червень. № 3 (73). С. 22–24.

Медіаграмотність та критичне мислення в процесі викладання дисциплін комунікаційного циклу: навчальний посібник / за загал. ред. В. Іванова. Київ: Центр вільної преси, 2024. 178 с.

Медіаосвіта в Державному стандарті базової середньої освіти (5–6 класи) : Навч.-метод. посіб. / О. П. Мокрогуз (розділи 1, 2, 3, підрозділ 4.2), О. В. Волошенюк (розділ 1, підрозділи 4.1, 4.3), Г. А. Дегтярьова (підрозділ 4.1), І. П. Старагіна (розділ 4.1), Р. В. Шаламов (підрозділ 4.2.); за заг. ред. В. Ф. Іванова., О. В. Волошенюк., Р. І. Євтушенко. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2022. 63 с.

Медіаосвіта в школі та на уроці: Основи і приклади / Тулодзєцький Г., Герціг Б., Графе С. за загал. ред. В.Ф. Іванова; Пер. з нім. В. Климченка. К. : Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. 405 с.

Мороз П., Мороз І. Аналіз стану використання історичних джерел у навчанні історії в старшій школі. Український педагогічний журнал. 2019. № 4. С. 142–153. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/398> (дата звернення: 09.06.2024).

Навчання через дослідження. Збірник методичних матеріалів для вчителів 5-11 класів / За редакцією Зденки Вагнерової та Юрія Волошина: Прага, 2024. 173 с.

Нова українська школа: як реалізувати новий зміст базової середньої освіти : навчально-методичний посібник для тренерів-педагогів / за ред. А. Черній ; відпов. за вип. : О. Лютко, М. Люшин. Рівне : РОППО, 2024. 207 с.

Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі : метод. посіб. / уклад. : О. В. Коган та ін. Харків : «Друкарня Мадрид», 2019. 110 с.

Пометун О. Вчимося ставити запитання: чи актуально це для сучасного вчителя історії? Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: збірник тез I Всеукраїнської науково практичної інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи», (Київ, 30 вересня 2019 р. С. 107–110. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/717282> (дата звернення: 09.06.2024).

Пометун О., Гупан Н. Візуальні джерела у підручнику з історії як засіб розвитку критичного мислення учнів. Проблеми сучасного підручника. 2020. Випуск 24. С. 241–255. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2020-24-241-255> (дата звернення: 19.06.2024).

Попова К. Теоретичні засади реалізації полікультурного підходу в процесі вивчення історії здобувачами загальної середньої освіти. Інноватика у вихованні. 2024. Вип. 19. Т. 2. С. 233-241.

Ткаченко, Т., Соловйова, Т., & Ткаченко, О. Групова робота як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках історії. Society. Document. Communication. Соціум. Документ. Комунікація. 2023. №18. С. 272-294. <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2023-18-272-294>

Українська історія в кінофільмах: посібник для вчителя / Волошенюк О.В, Мокрогуз О.П., Новікова Л. Є., Тримбач С. В, Черков Г. А. / За редакцією Волошенюк О. В., Іванова В.Ф. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 57 с.

Уроки історії культурологічного спрямування : історія України, всесвітня історія. 8 клас : методичний посібник. Харків : Друкарня Мадрид. 2018. 152 с.

Черушева Г., Кравцова Т., Галицька-Дідух Т. Актуальні проблеми викладання педагогічних дисциплін: формування інтерактивного онлайн-середовища. Академічні візії. 2023. №19. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/384> (дата звернення: 19.06.2024)

Шляхи підготовки учнів до участі в інтелектуальних змаганнях суспільствознавчого циклу (з досвіду роботи вчителів суспільствознавчих дисциплін) / укладачі: Наталія ЧЕРТКОВА, Інна ВІДІБОРЕНКО. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2022. 76 с.

Розвиток творчого потенціалу педагога шляхом упровадження інноваційних освітніх технологій на уроках історії та суспільствознавчих дисциплін (з досвіду роботи вчителів історії, правознавства та громадянської освіти Кіровоградщини): методичний посібник для вчителів історії, правознавства та громадянської освіти / уклад.: Н. ЧЕРТКОВА, І. ВІДІБОРЕНКО. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2021. 100 с.

Яремчук В. Україна у шкільній історії путінської Росії (до 2021 р.). Український історичний журнал. 2023. Число 3. С. 176.

Насамкінець!

Складаючи систему завдань для СРС, я враховувала необхідність актуалізації мотивів навчальної діяльності студентів та трансформації характеру цих мотивів від пізнавального й наукового до професійного, тому більшість завдань є прикладного характеру. Для самостійної роботи пропонуються завдання, покликані розширювати, поглиблювати, закріплювати базові знання, отримані під час лекційних та практичних занять. Конспекти із виконанням тем, що виносяться на самостійне опрацювання, завантажуйте в **Google Classroom**.

Удачі у навчанні!!! За порадою можете звернутися за електронною адресою: tamara.halytska@pnu.edu.ua або в соціальних мережах:)